Afetler Kitabı

İmam Gazâlî

Gazâlî Kitaplığı

GELENEK

2017

Gelenek Yayıncılık
TASAVVUF KİTAPLIĞI

AFETLER KİTABI
İmam Gazâlî

Yayına Hazırlık
Aktif Ajans

Mütercim
Osman Yolcuoğlu

ISBN
978-605-4810-78-9

Baskı
Eylül 2017

Yayıncı Sertifika No
35724

Baskı ve Mücellit:
Orient Basım Yayın Sanayi Tic. A.ş
İkitelli OSB Mah. Giyim Sanatkarları 5-A 6-A Blok No: 315 Kat 3
Başakşehir / İkitelli / İstanbul
(0212) 549 65 85 (Pbx)
0542 549 65 24
Matbaa Sertifika No: 35724

© Bu kitabın tüm hakları, yazarı ile anlaşmalı olarak yayınevine aittir.
İzinsiz, kısmen ya da tamamen çoğaltılıp yayınlanamaz.

Adres:
© Gelenek Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Fevzi Çakmak Mh. 1110 Sk. No: 10/1 Esenler/İstanbul
Tel: 0212 562 01 71 - **Faks:** 0212 562 01 72
www.gelenek.com.tr

İMAM GAZÂLÎ

AFETLER KİTABI

Farsça'dan Osmanlıca'ya çeviren:
VANLI MUSTAFA EFENDİ

Osmanlıca'dan Günümüz Türkçe'sine Çeviren:
OSMAN YOLCUOĞLU

İÇİNDEKİLER

SÖZÜN ŞEREFİ VE DİLİN AFETLERİ....7
Susmanın Fazileti....13

DİLİN ÂFETLERİ....17
1. Afet: Lüzumlu Olmayan Sözleri Konuşmak....17
2. Âfet: Bâtıl ve Günah Konuşmak....21
3. Âfet: Sözde Muhalefet ve Münakaşa....22
4. Âfet: Husumet....26
5. Âfet: Çirkin Söz Söylemek....27
6. Âfet: Lânet Etmek....28
7. Âfet: Şiir ve Şarkı Söylemek....33
8. Âfet: Gereksiz Şakalar Yapmak....34
9. Âfet: Bir Kimseyi Maskaraya Almak....41
10. Âfet: Yalan Vaadde Bulunmak....42
11. Âfet: Yalan Konuşmak....45
Yalan Söylemenin Mübah Olduğu Yerler....49
Yalan Hadis Rivayet Etmek....53
Zaruret Halinde Hileli Konuşmak....54
12. Âfet: Gıybet....59
Gıybetin Çeşitleri....63
Elle, Gözle, İşaret Ve Yazı İle Yapılan Gıybet....65
Gönülden Gıybet Etmek de Haramdır....69

Gıybetin İlacı 73
Gıybet Etmeye İzin Verilen Hususlar 80
Gıybetin Kefareti 85
13. Âfet: Koğuculuk Etmek 87
14. Âfet: İki Düşman Arasında İkiyüzlülük Yapmak 95
15. Âfet: Meddahlık Yapmak 97
Övülen Kimsenin Yapması Gerekenler 101

ÖFKE, KİN VE HASET 105
Gazap ve Şehvetin Gerekliliği 108
Tevhid Öfkeyi Dengeler 114
Öfkenin İlâcı 117
Öfkenin İlmi ve Ameli İlâcı 122
Kızmanın Sınırı 127
Âcizlerin Öfkesi Kine Döner 131
Haset ve Âfetleri 139
Hasedin Hakikati 146
Hasedin İlâcı 149
Hasedin Mesuliyeti 158

SÖZÜN ŞEREFİ VE DİLİN AFETLERİ

Ey aziz kişi! Sen bil ki, dil, Allahu Teâlâ'nın yarattığı acâip şeylerdendir. Görünüşte bir et parçasından başka bir şey değildir. Oysa, gerçekte bütün varlıklarda olan nesneler onun tasarrufu altındadır. Hatta gayb âlemindeki şeylerden bile haber verir. Hatta dil, aklın naibi, vekilidir. Hiçbir şey aklın kuşattığı çevreden dışarı değildir. Akla, hayale yahut vehme gelen her şeyi dil haber verir. Başka uzuvlar böyle değildir. Gözün tasarrufunda renkler ve şekillerden başka bir şey yoktur. Kulak ise yalnız seslerle ilgilidir.

Beden bir ülkedir ki, her bir uzuv onun bir köşesinde türlü vazifeler yapar. Meselâ dil, bütün bedende hüküm sürer. Dil, kalbin karşısında durur. Kalbin içinde bulunan her şeyi, en garip şekilleri, çeşitli değişiklikleri ifade eder. Kalbin dışından da nice nice şekil ve suretleri ona ulaştıran dildir. Dil konuştuğu vakit konu ettiği her şeyden kalb başka bir hal edinir. Diyelim ki, dil yalvarıp yakarsa, niyazda bulunup ağlasa sızlasa, sesi feryat şeklini alsa, kalbide birtakım duygular belirir ki, bunlar rikkat, şefkat, merhamet, üzüntü, hüzün gibi sıfatlardır. Kadide doğan bu sıfatların harareti, bu hararetten doğan buğu, hemen beyne doğru yol alır. Gözlerden yaş olur, damla damla akmağa başlar. Eğer dil sevinç veren, insanı neşelendiren, gönlü hoşlandıran güzel sözler söylerse kalbe bir ferahlık dökerse kalbin ortasında da bir sevinç, bir ferahlık doğar. İstekler, dilekler, şehvetler kamçılanır. Şevk

ve sevgi duyguları harekete geçer. Kalbin içinde bunlara uygun sfatlar doğar. Dilde eğer kötü sözler belirirse kalp'e bir gölgelenme, bir kararma meydana gelir. Eğer tatlı sözler söylemişse kalbde bir aydınlık doğar. Kalbin ufuklarını nurlar, parlaklıklar sarar. Dürüst olmayan, eğri sözler söylerse o zaman kalp de eğrilir büğrülür, çarpılır; doğru olan bir şeyi de eğri görür. Doğru anlayışı kıtlaşır. Bu, tıpkı eğri olan bir aynanın, eşyanın şekillerini eğri bir halde göstermesi gibidir.

Yalancı kişilerin rüyası da, bunun içindir ki, gerçeğe uymaz. Bu gibi kişilerin, bu dünyadan öteki dünyaya göçünce lezzetin en üstünü olan ve dileklerin en yücesi olan Allahu Teâlâ'nm cemâlini görme saadetine ermesi de kalbine eğri gelir. O saadetten öyle bir kişi uzak kalır. Güzel bir yüz eğri büğrü bir aynadan yamrı yumru görünür. Meselâ, bir kılıcın yalın yüzüne bakalım. Bu yalın yüz ayna gibidir. Fakat

enine bakarsak başka, uzunluğuna bakarsak başka bir yüzle karşılaşırız. Yalın kılıçtaki o yüz, hiç de güzellik sahibi bir yüze benzemez. Orada, güzel bir yüze bakmanın tatlılığını bulamayız. İşte, öteki dünyamızın halleri, Allahu Teâlâ'nm işlerinin gerçekleri ve gizlilikleri de böyledir. Şu hale göre kalbin eğri veya doğru olması, dilimizin eğri veya doğru olmasına bağlıdır. Bundan ötürüdür ki, Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"Kalp doğru olmazsa kişinin imanı doğru olmaz. Dil doğru olmazsa kalb de doğru olmaz. Bir kimsenin şerrinden komşusu güvençli olmasa o kimse cennete giremez."*

Yine bundan ötürüdür ki, dilin âfetlerinden uzaklaşmak, kaçınmak dinin önemli işlerindendir. Biz bu asıl'da önce susmanın faziletini açıklayacağız. Bundan sonra dilin âfetlerinden, çok söz söylemenin, fuzûlî sözler söylemenin, tartışmanın, karşılıklı söz yarışmasının, birbirine düşman kesilmenin, sövüp

saymanın yararsızlıklarından, başkalarına dil uzatmanın çirkinliklerinden söz edeceğiz.

Muaz bin Cebel, Rasûlullah Efendimiz'e şöyle sordu: Yâ Resûlallah, hangi amel en faziletlidir? Allah'ın Resûlü de mübarek dilini ağzından çıkarıp parmağını götürdü, dilin üstüne koydu. Yani: Susmak, sükût etmek, amellerin en faziletlisidir! demek istedi.

Hazret-i Ömer şöyle demiştir: Ebû Bekir'i gördüm, dilini eliyle sımsıkı tutmuş, gidiyordu. Ona: Ey Allah'ın Resûlü'nün halifesi! Bunu niçin yapıyorsun böyle? diye sordum. O da: Bu beni nice ölümlü işlere düşürmüştür, diye cevap verdi.

Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurdu: *"Ademoğlunun hataların en çoğu dilindendir!"* Rasûlullah Efendimiz yine şöyle buyurmuştur: *"Size ibadetlerin en kolayını ve bedene en kolay gelenini bidireyim mi? O da susmak ve güzel ahlak sahibi olmaktır."* Rasûlullah Efendimiz yine

buyurmuştur ki: "Allahu Teâlâ'ya ve âhiret gününe inanan, ya iyilikten başka bir şey söylemesin yahut sussun!" İsa (aleyhisselâm)'a: Bize bir şey öğret ki, onunla Cennet'e gidelim! dedikleri zaman. O: Hiç konuşmayın! dedi. Müritleri: Bunu yapamayız! dediler. O da: O halde hayırdan başka söz söylemeyin! dedi. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"Susan, sükût eden ve vakar içinde duran bir iman ehlini gördüğünüz zaman ona yaklaşın. Çünkü o mümin, hikmet sahibi bir kişidir."*

İsa (aleyhisselâm) şöyle buyurmuştur: İbadet on bölümdür: Dokuz bölümü susmak, bir bölümü de insanlardan kaçıp, uzlete çekilmektir.

Rasûlullah Efendimiz yine şöyle buyurmuştur: *"Çok konuşan çok yanılır. Çok yanılan çok günah işler. Çok günah işleyen de Cehennem ateşine lâyık olur."* Bundan ötürüdür ki Ebû Bekir konuşmamak için mübarek ağzının içinde bir taş parçası gizlerdi.

İbn-i Mes'ud şöyle derdi: Dil gibi uzun bir süre hapsedilmeye lâyık olan başka bir nesne yoktur! Yûnus bin Ubeyd de şöyle söylemiştir: Dilini ve kulağını koruduğundan ötürü bütün işlerinde bunun faydasını görmeyen bir kişiye rastlamadım. Mu- aviye'nin sohbetinde kimi kişiler konuşmaktaydılar. Ahnef bin Kays ise orada susmaktaydı. Ona: Niçin konuşmuyorsun, ya Ahnef? diye sordular. O da: Gerçek dışı konuşursam Allah'tan korkarım! Doğru konuşursam, sizden korkarım! dedi.

Rebi bin Haysem yirmi yıl dünya konuşması yapmadı. Sabahleyin yatağından kalkınca eline kâğıt, kalem alırdı. Kendi hakkında ne hayır söylenirse onu yazardı, akşam olunca kendinden onun hesabını sorardı.

Susmanın Fazileti

Susmanın fazileti şundan ötürüdür ki, dilin âfetleri çoktur. Daima beyhude yere hareket ederek konuşmak

kalbe hoş gelir ve kolay görünür, ama hayır sözle şer sözü ayırd etmek zordur. Susmakla onun işleyeceği günahlardan selâmet buluruz. Susarak dilini bu günahlardan sakınan kimsenin gönlüne himmet yerleşir, düşünce ve zikr ile meşgul olur.

Ey aziz kişi, bil ki, söz dört kısımdır:

1- Bir kısmı vardır ki, baştan başa zarardır, yararsızdır.

2- Bir kısmı vardır ki, hem zararlı ve hem de faydalıdır.

3- Bir kısmı da vardır ki, onda ne fayda, ne de zarar vardır. Bunlar fuzulî olan sözlerdir. Ne var ki, bu fuzuli sözleri söylemekle zaman kaybolur.

4- Dördüncü kısım şudur ki, yalnız faydası vardır, zararı hiç yoktur. O halde sözün dörtte biri söylenmelidir. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur: *"Fısıldaşmaların çoğunda hayır yoktur. Ancak sadaka vermeyi, hayırlı iş yapmayı emretmede hayır vardır."* (Nisa: 114)

Evet, çok söz söylemek iyi değildir.

Meğer ki, sadaka ve ihsana emir için söylenen söz olsun. Nitekim Rasûlullah Efendimiz şerrinden sakınılması gereken üç uzuv arasında dili de zikrederek buyurmuştur ki: *"Karnının, edep yerinin ve dilinin şerrinden korunan kimse bütün kötülüklerden korunmuş olur."*

Yine Rasûlullah Efendimiz, dilin zararlarından korunmanın hakikati hakkında buyurmuştur ki: *"Kim sustu ise o kurtuldu!"*

Susmanın fazileti ancak dilin âfetlerini bilmekle bilinir. Şimdi dilin âfetlerini İnşallahu Teâlâ bir bir beyan edelim.

DİLİN ÂFETLERİ

1. Afet: Lüzumlu Olmayan Sözleri Konuşmak

Yani o sözü söyleyenin ne kendisine, ne dinine, ne dünyasına bir faydası vardır. Yalnız böyle sözü söyleyen, İslâm güzelliğinden çıkar ki, Rasûlullah Efendimiz bu gibi sözler için şöyle buyurur: *"Malayaniyi terk etmek bir kişinin İslâmlığının güzelliğindendir."*

Bu gibi sözler onun gibidir ki, bir topluluk içinde oturur, yolculuk yaptığını söylersin. Nehirleri, dağları, bağları, bostanları, geçmiş halleri hikâye eder, anlatırsın. Her ne kadar eksik

veya fazla söylemesen de bu türlü sözler fuzûli anlatımlar olur. Bu sözleri söylememeğe imkân vardır. Ve bunlar terkedilirse zararı da yoktur. Eğer bir kimseyi görsen ve önemli olmayan bir şeyi sorsan, sormakta hiçbir zarar yoktur. Ama: Oruç tutuyor musun? diye sorsan, o kimse de meselâ: Tutuyorum! derse ibadetini izhar etmiş olur. Ve sen sormuşsan onun günahına sebep olursun. Böyle soru sormak da uygun değildir. Bunun gibi: Ne yapıyorsun, ne ediyorsun? Nereden geliyorsun? Ne iş yapıyorsun? diye sorsan belki de sana bunları açıklamamak zorunda kalır. Yalan söylemeğe mecbur kalır. Böyle olunca söylenen söz fuzûli değildir. Bâtıldır. Çünkü, fuzûli söz odur ki, onda hiç bâtıl şey yoktur.

Yine bir sorunun sebebi şudur ki, soru soran kimse halkın hallerini bilmek ister. Bu gibi fuzûli sözlerden uzaklaşabilmenin ilâcı ona karşı da şudur; insan ölümün önünde olduğunu

bilmelidir. Her teşbih ve her zikir hazır bir hazinedir. Bu hazineyi kaybedince çok ziyan eder.

İlâcı da budur ki, ya amelî ilâç kullanmalı, yani halktan ilgiyi kesmeli, uzlete girmeli veya ağzına bir taş alıp tutmalıdır.

Haberde gelmiştir ki, Uhud Gazâsı gününde bir yiğit şehit oldu. Onu buldular. Karnına açlıktan bir taş bağlamıştı. Annesi oğlunun yüzündeki toz ve topraklan siler durur, ona şöyle derdi: Cennet sana mübarek olsun, ey oğul!

Rasûlullah Efendimiz: *"Ne biliyorsun, belki boş sözler söylerdi. Ve kendisine zararı olmayan şeylerden kendisini men ederek cimrilik gösterirdi!"* dedi.

Bunun manası şudur ki; bu hususların ondan hesabını sorarlar. "Cennet sana mübarek olsun!" demek "Sebebsiz ve zahmetsiz cennete gir!" demektir.

Bir gün, Rasûlullah Efendimiz: Şimdi cennet ehlinden bir kişi gelmektedir! diye buyurur.

O anda da Abdullah İbni Selâm kapıdan içeri girer. Ona sorarlar: Senin amelin nedir? Ne iş yaparsın? Rasûlullah senin hakkında şöyle şöyle buyurdu! derler.

Selâm oğlu Abdullah da: Benim amelim azdır. Lâkin bana lâzım olmayan işi de işlemem! diye cevap verdi.

Sen bil ki, bir kimseye bir kelime ile maksadını anlatmanın yolu varken sözü uzatıp iki kelime söylersen o ikinci kelime fazla olur ve vebali vardır: Ashab-ı Kirâm'dan biri şöyle der: Kimi kimseler olur ki, benimle konuşurlar. Ona bir cevap vermek, bana soğuk sudan daha lezzetli iken o soran kimseye cevap vermem. "Sözüm fuzûli olur, günaha girerim," diye korkarım. Mutarrif bin Abdullah şöyle konuşmuştur: Allahu Teâlâ'nın celâli, azameti ile yürekleriniz yüce olmalıdır. Her olur olmaz söz içinde Allah adı anılmamalıdır. Kızdığınız binek hayvanınıza, evinizdeki kediye: "Allah seni kahretsin!

Allah seni şöyle böyle etsin!" denmemelidir. Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Ne mutlu o kişilere ki, sözünün fazlasını tutar, malının fazlasını harcarlar." Bunlar, fakire, yoksula, yolda kalmışa kesesinin ağzını açıp insanları incitmemek için dilini bağlayanlardır. Peygamber Efendimiz yine buyurdu ki: *"İnsanlar için dildeki fazlalıktan daha kötü bir şey yoktur."*

Ey aziz kişi! Sen bil ki ağzından çıkan her sözü iki melek senin üzerine yazarlar. Yazıcı melekler, bedava yazmasalardı, karşılığında akçe verilmesinden korkar ve ancak konuştuklarının onda birini söylerdin. Oysa, konuşmakla edinilen ziyan, sende istenecek olan akçe ziyanından daha çoktur.

2. Âfet: Bâtıl ve Günah Konuşmak

Bâtıl söz söylemek, bid'at olan şeyler hakkında konuşmaktır. Ma'siyet ise bir kişinin kendi fısk ve fesadını başka kimselere anlatmasıdır. Şarap ve fesad

meclislerinde onu hikâye etmesidir. Veya iki kişi arasında tartışma yapılıp birbirine çirkin sözler söylemişler, gönüllerini in- citmişlerse onu başkasına anlatmaktır. Ya da fuhuşla ilgili bazı hikâye nak- ledilmesidir ki, o hikâyeleri işiten kimseye gülmek gelir. Bu da günah olur. Önce zikredilen âfet gibi olmasa bile yine birinci derecededir. Rasûlullah Efendimiz buyurdu ki: *"Kimi kimseler olur ki, bir söz söyler de kendisi o sözden korkmaz ve onu mühimsemezse, söylediği o söz onu Cehennemin dibine iletir. Kimi kimse de olur ki, bir söz söyler, o sözün değerini bilir ve yanlış olmasından korkarsa o söz kendisini Cennete götürür."*

3. Âfet: Sözde Muhalefet ve Münakaşa

Buna riya, mürailik de denir. Kimi kimseler olur ki, herhangi bir kimse bir söz söylese söyleyenin üzerine reddeder. Bunu âdet haline getirmiştir. Ve: -O böyle değildir! Böyledir! der.

Bunun ise mânâsı: -Sen ahmak bir kişisin, nadan ve yalancısın, ben akıllı bir kimseyim, doğru sözlüyüm, demektir. Bu kelime ile iki tehlikeli sıfata kuvvet vermiş olunur, ki o sıfatların biri kibirlenme, kurum satma sıfatıdır; Öteki de saldırganlık, vahşilik, yırtıcılık sıfatıdır. Bu sebepledir ki, Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"Konuşurken haklı olduğu halde tartışmayı bırakan kişi için cennetin en yüce yerinde bir saray yapılır. Haksız olduğu halde tartışmayı bırakan içinse cennetin kenarında bir ev bina edilir."*

Bundaki sevap, herhangi önemsiz işlere sabır göstermekten daha çoktur. Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"Kul, haklı olduğu zaman bile çekişmeyi, tartışmayı bırakmadıkça imanını kemâle erdiremez."*

Bu muhalif tutumların tümü mezhep ihtilâfından ileri gelmez. Meselâ bir kişi: Nar tatlı bir yemiştir! dese, ötekisi de: Hayır ekşidir! dese. Veya

birisi: Şu yerin arası beş fersahtır! dese, ona muhalif kişi de: Yoo! O kadar fersah değildir! dese bu gibi tartışmalar kötüdür, fenadır. Peygamber Efendimiz de bu yolda şöyle buyurmuştur: *"Bir kişi ile tartışmanın keffareti iki rekât namazdır!"* Bu mücadele, bu tartışma şöyle olur: Bir kişi ortaya bir söz atar. Sen bu sözde yanlışlık veya eksiklik bulursun. Bunları o kişiye açıklar, söylersin. Böyle hareketlerin hepsi haramdır. Çünkü bunlardan üzüntü, incinme, gönül kırıklığı ortaya çıkar. Zarurî bir cevap olmada bir müslümanm incinmesi hiç doğru değildir. Susmak, imanın üstünlüğünü gösterir. Bir kimseye: Sen yanılıyorsun, demek kimseye farz değildir. Mezhepler arasındaki tartışmalara Cedel adı verilir. Mezhep cedelleri de doğru değildir. Bu, yalnız bir yerde, kar- şıdakinin işin hakikatini kabul edeceği zannedildiği zaman, nasihat, öğüt yollu söylenir.

Resûl (aleyhisselâm) şöyle buyurmuştur: *"Dalâlet yoluna sapan toplulukların hepsi dinde mücadele ettikleri için dalâlete sapmışlardır."* Lokman (aleyhisselâm), oğluna şöyle demişti: Din bilginleri ile tartışma, cedel yapma. O zaman seni düşman görmezler. Sen bil ki, hiçbir nesne boş ve bâtıl bir şey üzerinde sabır gösterip susmak kadar üstün olamaz. Bu, mücahedenin faziletlerindendir. Dâvud-ı Tâî uzleti seçmişti. Ebû Hanife, bir gün ona dedi ki: Ya Davud! Niçin dışarı çıkmıyorsun? O da: Mücahede ile kendimi kavgadan koruyorum! dedi.

Ebû Hanife: Sohbet meclislerine gel, dinle, söz söyleme! dedi. Davud diyor ki: Öyle yaptım. Hiç ondan daha zor mücahede görmedim.

Bir şehirde mezhep taassubu olunca o âfetten büyük âfet olamaz. Bir kısım tayfa makam, şöhret isteyerek: "Cedel eylemek dindendir!' derler, onu dinî güzellikler arasında bir örnek gibi

gösterirler. Eğer cedelin dinden olduğundan kuşku duyarlarsa vahşilikleri ve kibirli huyları için cedelde bulunurlar.

Kavga hırsı tabiatta öyle kuvvetli olur ki, elbette tabiat ondan sabretmeye kudret bulamaz. Çünkü bundan nefiste nice türlü lezzet meydana gelir.

Malik bin Enes der ki: Cedel dinden değildir. Bütün eski din büyükleri bunu yasak etmişlerdir. Lâkin bir bid'at ehli geldiği zaman Kurban âyetleriyle ve hadîs-i şeriflerle inat etmeksizin ona doğru yolu anlatmışlardır ki, sözü uzatmakta fayda yoktur. Ondan çekinip feragat kılmışlardır.

4. Âfet: Husumet

Bu âfet, husumet (birbirini dâva etmek) tir ki, ya kadı önünde, ya da bir başka yerde olur. Bu husumetin âfeti büyüktür. Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse ilmi olmayarak bir kimseye husumet eyleyip onunla çekişmeye girse susuncaya veya*

ölünceye kadar Allahu Teâlâ'nın gazâbına uğrar."

Ve yine şöyle buyurmuştur: *"Husumet gibi gönlü darmadağın eden, hayatın lezzetini kaçıran, dinin mürüvvetini gideren hiçbir şey yoktur."*

Yine buyurmuştur ki: *"Verâ sahibi olan, malda husumet kılmamıştır."*

Bundan ötürüdür ki, verâ sahibi olan çok çok söz söylemez. Eğer, husumet eylememeğe hiç çare olmazsa hasımla tatlı konuşmalı. Bu tatlılıkla konuşmanın fazileti çoktur. Bir kimsenin husumeti olursa eğer yapabilirse ondan el çekmek önemlidir. El çekebiliyorsa bari dosdoğru söylemelidir. Çok söz söylememelidir. Bunlar, bütün dinini helak ederler.

5. Âfet: Çirkin Söz Söylemek

Bu, ahlâka aykırı, çirkin söz söylemektir. Resûl (aleyhisselâm) şöyle buyurmuştur: *"Çirkin söz söyleyene cennet haramdır, ona asla giremez."*

Yine buyurmuştur ki: *"Ey büyük günahlardan biri de bir kimsenin, kendi anne ve babasına sövmesidir."* Ashab-ı Kirâm: Yâ Rasûlullah! Bunu kim yapar? diye sordular. Rasûlullah Efendimiz de şu cevabı verdi. *"Bir kişi bir kimsenin anasına ve babasına sövse, öteki de onun anasına ve babasına sövse, o kimse kendi ana ve babasına sövmüş gibi olur."*

Bilinmeli ki, cima' sözlerini az söylemeli. Bir kimsenin basur, baras gibi bir hastalığı varsa: Şu kişinin bir hastalığı var! demek yeterlidir. Hastalık ismi açıklanmamalıdır. Bu gibi edepli sözlere riâyet gerektir. Çünkü ötekiler çirkin sözlerden birkaçıdır.

6. Âfet: Lânet Etmek

Sen bil ki, gerek hayvana, gerek elbiseye, gerek halka, gerek başka şeye lânet etmek, kötüdür. Resûl (aleyhisselâm) buyurdu ki: *"Mü'min kişi lânetten çekinir!"*

Bir gün bir dilenci kadın Rasûlullah ile sofradaydı. Kadın bir deveye lânet etti. Rasûlullah Efendimiz o zaman şöyle buyurdu: *"Deveyi soyun, çırılçıplak bırakın, kafileden dışarı sürün. Çünkü o, lanetlenmiş biri oldu."*

O deve bir müddet başıboş gezdi, kimse onun çevresine uğramadı.

Musa (aleyhisselâm) da şöyle demiştir: Lânet edicilerin kıyamet gününde sözleri kabul olunmaz.

Bir gün Ebû Bekir bir şeye lânet etmişti. Resûl (aleyhisselâm) bunu işitti. Ona döndü, şöyle buyurdu: *"Yâ Ebû Bekir! Kabe'nin Rabbi hakkı için Sıddıklık ile lânet edicilik bir yerde münasip değildir!"* Ebû Bekir Sıddık tövbe ederek keffaret için bir köle âzad etti.

Ey salih kişi! Sen bil ki, halka lânet eylemek revâ değildir. Ancak günah işlemiş bir kabile halkına lânet edilir. Nitekim: Lânet zalimlere, lânet kâfirlere, lânet fasitlere, lânet bid'ad ehline olsun! denir. Ama: Lânet olsun

Mu'tezileye! Lânet olsun Keramiyye taifesine demekte zarar vardır. Bundan nice fesadlar doğar. Böylece tek kişiye lânet etmekten çekinmek gerektir. Ama, şeriattan haklarında bir söz gelmiş olan bir topluluğa, bir taifeye lânet edilebilir. Ama bir kimseye: Lânet senin üzerine olsun! demek ancak şu zamanda doğru olabilir ki, Firavun gibi, Ebû Cehil gibi küfür üzerine olduğu şeriatça bilinmiş kişilerden olmalıdır.

Resûl (aleyhisselâm) isim tayin ederek bir taifeye lânet etmişti. Zira, onların Müslüman olmayacaklarını biliyordu. Ama bir tek Yahudiye: Lânet senin üzerine olsun! demekte tehlike vardır. Çünkü belki o kişi Müslüman olabilir. Belki ölmeden önce cennet ehlinden biri olacaktır.

Mesruk der ki: Aişe'nin yanında idim. Bana şöyle buyurdu: "Filân kimse neylese Allah'ın lâneti onun üzerinde olsun." Ben: O, öldü! dedim. Hazret-i Aişe o zaman: "Allah rahmet eylesin!" dedi.

Ben de sordum: Nasıl şey ki, önce lânet ettiniz, sonra rahmet dilediniz. O: Rasûlullah Efendimiz bana "Ölenlere sövmeyin!" diye buyurdu, dedi.

Eğer bazı lânet ediciler tarafından: "Fakat biz hâle bakıp kâfire lânet ederiz. Çünkü lânet ettiğimiz anda o kişi kafirdi! Nitekim biz bir müslümana da şimdiki haline bakıp "Allah sana rahmet etsin" deriz. Halbuki o müslüman ömrünün sonunda kâfir veya mürted olarak ölebilir," denirse: biz de deriz ki, böyle bir söz hatadır. Çünkü rahmetin mânâsı: Hak Teâlâ Müslümanlık'ta seni baki kılsın, demektir ki böyle bir temenni yerindedir. Halbuki bir kâfire: Hak Teâlâ seni kâfirlikte baki kılsın! demek câiz değildir.

O kişiye lânet etmek için, onun kâfir olduğu yakînen bilinmelidir. Eğer bir kimse: Yezid'e lânet etmek doğru olur mu? dese biz de deriz ki: Hazret-i Hüseyin'i öldüren kimse, tövbesiz öldüyse ona lânet olsun! denilebilir.

Çünkü Hazret-i Hüseyin'i öldürmek, küfürden daha ziyade değildir. Tövbe edene lânet etmek de revâ değildir. Vahşi, Hazret-i Hamza'yı öldürdü, müslüman oldu. Lânet de ondan düştü. Ama Yezid'in hali malûm değildir ki, Hüseyin'i kurban olduktan sonra öldürmüştür. Bir taife: Yezid, Hüseyin'in öldürülmesini emretti! Lâkin öldürdüklerine de razı olmadı! demişlerdir.

Bir kimseyi işlediği günah sebebiyle lânetlemek doğru değildir. Çünkü bu zamana kadar nice ölülerin kimleri öldürttüğü gerçek olarak bilinememiştir. Yıllarca önce olan bir şeyin hakikati nice bilinir? Hak Teâlâ, insanları bu gibi fodulluklardan uzak tutmuştur. Eğer bir kimse bütün ömrü boyunca İblise lânet etmese, ona: Niçin lânet etmedin? diye sormazlar. Ama birisine lânet eylese: Niçin lânet eyledin? Ne delille lânet eyledin? diye soru sorulması tehlikesi var.

Ulu kişilerden birisi der ki: Benim a'mâl sahifemde en aşağı bir lânet yazılacağına: La ilahe İllallah kelimesi yazılmalıdır! demiştir.

Bir rivayete göre, Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurdu: *"Tesbihle meşgul olmak, şeytana lânet etmekten daha hayırlıdır!"*

O halde başkalarına lânet etmek nerede kaldı?

Bir kimse bir kişiye lânet eylese ve kendi kendine: Bu lânet dinimin sağlamlığından, muhkemliğindendir! dese bu da mahza şeytanın aldatmasıdır. Ve bu gibi şeyler, çok defa taassuptan, heva ve hevesten peyda olur.

7. Âfet: Şiir ve Şarkı Söylemek

Biz bu konuyu sema' (musiki) konusunda açıklamıştık. Haram değildir. Çünkü Rasûlullah Efendimizin önünde şiir okunmuştur. Nitekim hususî şairi Hassan'a şöyle buyurmuştur; *"Kâfire, kendilerini hicveden şiirle cevap ver."* Bir

şiirde eğer yalan veya bir müslümanın hicvi varsa, ya da müslümanlarm medhinde olup içinde yalan bulunuyorsa bu gibi şiirleri okumak haram olur. Ama yalan gibi görünse de benzetme yolu ile olursa, şiir sanatlarından bulunursa o şiir haram değildir. Çünkü, ondan murad, böyle inanılması değildir. Bu gibi şiirler Rasûlullah Efendimizin huzurunda çok okunmuştur.

8. Âfet: Gereksiz Şakalar Yapmak

Rasûlullah Efendimiz, lâtife eylemeği menetmiştir. Ama şakalaşma arada sırada ve güzel olmak şartıyla yapılırsa helâldir. Bu şartları âdet edinmeyerek onu sanat haline getirenler doğruluktan başka bir şey söylememelidirler. Çünkü şaka, insana çok zaman kaybettirir, ondan gaflete sürükleyen kahkahalar doğar. Çok gülmekten de gönül kararır. Hem de insana ve- kârını ve heybetini kaybettirir. Kimi zaman olur ki, çok lâtife eyleyip gülmekten vahşet

meydana gelir. Resûl Hazretleri: *"Ben lâtife eylerim, lâkin doğru olandan başka söz söylemem!"* buyurmuştur.

Allah'ın Resûlü yine şöyle buyurmuştur: *"Kimi kişiler vardır ki, bir söz söyleyince halkı güldürürler. Oysa onlar, Süreyya yıldızından daha uzak yerlerden ateşe atılırlar."* İnsanı çok güldüren her şey kötüdür, mezmumdur. Gülmek, gülümsemenin üstünde olmamalıdır. Resûl (aleyhisselâm) buyurmuştur ki: *"Benim bildiğim şeyleri eğer siz bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız."* Bir kişi, bir kişiye dedi ki: Hiç şüphe yok ki, cehennemin üstünden geçilecektir. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Sizden cehenneme uğramayacak kimse kesin olarak yoktur. Bu Rabbinin katında kat'ileşmiş bir hükümdür."* (Meryem: 71) Öteki kimse: Biliyorum! dedi. Yine o kişi: Ondan kurtulacağını da biliyor musun? diye sordu. Hayır, bilmiyorum! diye cevap verdi. İlk kişi de: Ya gülmek ne içindir? Ve bu hal gülünecek bir hal midir?

dedi. Haberde gelmiştir ki, bir Arâbî bir deveye binmişti. Rasûlullah Efendimizin yanına varmak ve bir şey sormak diledi. Her nedense o ileri varmak istedikçe devesi gerilerdi. O bu hareketleri yaptıkça sahabeler ona gülerlerdi. En sonunda deve, o Arabi yere vurdu. Ashab-ı Kirâm: O adam düştü ve öldü, yâ Resûlallah! dediler. Rasûlullah Efendimiz de: *"Evet, sizin de ağzınız onun kanı ile doldu"* buyurdu. Yani: "Siz ona güldünüz!" demek istedi.

Ömer bin Abdülâziz der ki: Allahu Teâlâ'dan korkunuz. Birbirinizi gücendirecek ve incitecek şekilde şakalaşmaym. Şaka ve alay etmek gönüllere kin getirir ve ondan nice kötü işler doğar. Eğer bir yerde oturuyorsanız Kur'an'dan konuşunuz. Eğer Kur'an'dan konuşmaya gücünüz yoksa, ulu kişilerin hallerinden ve onların vasıflarından söz ediniz.

Ömer yine: Bir kimse bir başkası ile lâtife ederse onun gözünde hor ve küçük görülür! demiştir.

Bütün ömrünce Rasûlullah Efendimiz'den iki üç kelime şaka naklolunmuştur. Bunlar da şöyle olmuştur: Bir ihtiyar kadına Rasûlullah Efendimiz: *"İhtiyar kadınlar cennete girmez!"* dedi. Kadın bu sözü işitince ağladı. Resûl (aleyhisselâm): *"Üzülme ey hatun! Kadınları önce gençleştirir, sonra cennete sokarlar"* diyerek kadının gönlünü aldı.

Nitekim Kur'ân-ı Kerim şöyle buyurmuştur: *"Onları bakire kızlar ve eşlerine düşkün yaşıtta kişiler yaptık."* (Vakıa: 36)

Bir kadın geldi, Rasûlullah Efendimiz'e: Kocam seni çağırıyor! dedi. O da: *"Senin kocan, gözünde ak olan kimse midir?"* diye şaka etti. Kadın da: Hayır, benim kocamın gözünde ak yoktur! dedi. Resûl (aleyhisselâm): *"Hiç, gözünde ak olmayan kimse var mıdır?"* dedi.

Yine bir kadın geldi: Ya Rasûlullah beni deveye bindir! dedi. Rasûlullah Efendimiz: *"Seni deve yavrusuna bindireyim!"* dedi. Kadın: İstemiyorum, çünkü beni

taşıyamaz, düşürür! dedi. Resûl (aleyhisselâm) da: *"Hiçbir deve yoktur ki, bir devenin yavrusu olmasın"* buyurdu.

Ebû Talha'nın bir oğlu vardı. Ebû Umeyr adındaydı. Onun bir serçesi vardı. Ölmüştü. Çocuk bu serçenin ölümünden ötürü ağlardı. Rasûlullah Efendimiz: *"Ya Ebâ Umeyr! Nugayr'ı (serçe yavrusunu) neyledin?"* diye buyurdu. Bu gibi şakaların kadınlarla ve çocuklarla yapılması revâ görülür. Bu da gönülleri hoş etmek içindir.

Aişe der ki: Sevde hatun benim yanıma geldi. Ben de sütten yemek pişirmiştim. Ona: Bu yemekten buyur, ye! dedim. İstemem! dedi. Eğer yemezsen yüzüne sürerim! dedim. O yine: Yemem! dedi. Ben de yemekten biraz elime aldım. Sevde'nin yüzüne sürdüm. Rasûlullah yanımızdaydı. Bizim bu halimize güldü.

Dahhak bin Süfyan Kilâbî, çok şaka yapan bir kimseydi. Bir kere Aişe'nin yanında Rasûlullah Efendimiz'e: Yâ

Resûlallah! dedi. Benim iki karım vardır. Her biri bu Aişe'den daha güzeldir. Eğer istersen birisini boşayayım. Siz alınız! Bunu şaka olarak söyledi. Aişe bunu duydu. Dahhak'a sordu: "O kadınlar mı daha güzeldir, yoksa sen mi güzelsin?" Resûl (aleyhisselâm), Aişe'nin böyle demesine gülümsedi. Çünkü Dahhak çok çirkin ve bodur bir kimseydi. Bu olay, kadınların erkeklerden sakınması için inen âyetten önceki bir olaydır. Ve Aişe de Hazret- i Resûl'ün yanında bulunuyordu.

Resûl (aleyhisselâm), Süheyb'e: *"Bak gözün ağrıyor, sen hala hurma mı yersin?"* diye sordu. O da: Gözüm ne taraftan ağrırsa öteki göz tarafımdan yerim! diye cevap verdi. Peygamber Efendimiz de Süheyb'in bu cevabına gülümsedi.

Nuayman-ı Ensarî, çok şaka yapan biri idi. Çok da yer, içerdi. Resûl aleyhisselâm ne vakit yanına gelse ona nalını ile vururdu. Bir gün sahabeden,

birisi: Allah'ın lânetine uğrayasıca, ne kadar yiyorsun? dedi. Resûl (aleyhisselâm)*: "Ona lânet etme! Çünkü o, Allah'ı ve Onun Resûlünü çok sever"* buyurdu. Yine Nuayman, âdet edinmişti ki, Medine'ye taze meyve geldiği zaman alır, Resûl (aleyhisselâm)'ın önüne getirirdi. Satıcı parasını istediği zaman da o kişiyi alır, Rasûlullah Efendimizin yanına götürüp: Benim param yoktur. Meyveyi bu yemiştir. Parasını ondan al! derdi. Rasûlullah da o meyvenin parasını öder ve ona: *"Ya Nuayman! Sen o meyveyi niçin getirmiştin?"* diye sorardı. O da: Param yoktu, ya Resûlallah! Senden başkasının yemesini de uygun görmedim! derdi.

Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in bütün ömründe ettiği şakalar bu cinstendir. Bütün bu latifeler ne bir kimsenin gönlünü inciten, ne de heybet gideren kısımdandır. Bu kadar şaka da sünnettir. Fakat onu âdet edinmek iyi değildir.

9. Âfet: Bir Kimseyi Maskaraya Almak

Bir kimseyi maskaraya almak demek onun sözünü, hareketlerini, onun sesi ve şivesiyle anlatmak, hikâye etmektir. Öyle ki, onu işiten kimseyi bir gülmek tutar. Eğer alaya alman kimse rahatsız olursa bu iş haramdır. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur: *"Ey Mü'minler! Bir kavim başka bir kavimle alay etmesin. Belki o alay edilenler kendilerinden hayırlıdırlar. Bir kadın tayfası da bir başka kadın tayfasını alaya almasın. Belki onlar da alay edenlerden daha hayırlıdırlar."* (Hucûrat: 11)

Resûl Efendimiz de şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse başka bir kimsenin tövbe ettiği bir günahından dolayı gıybetinde bulunsa kendisi o günaha mübtelâ olmayınca ölmez."* Resûl Efendimiz, gülmekten belini tutamayan kimseyi gülmekten men ederek: *"Bir kişi, kendisinin de yaptığı şeye niçin güler?"* diye buyurdu. Resûl Efendimiz, başkalariyle alay edenlerin âkıbeti hakkında şöyle

buyurdu: *"İnsanlarla alay eden kimseye cennetin kapılarından biri açılıp ona: Gel, gel, derler. Gelmek isteyince de içeriye koymazlar. O geri dönünce, bir başka kapı açarak onu yine içeri çağırırlar. Böylece o kişi keder ve sevinç arasında kalır. Cennete girmek için tamah gösterir. Yakın geldikçe kapıyı kapatırlar. Öyle bir hale düşer ki, ne kadar çağrırlarsa da Cenneti vermediklerini ve kendisini de maskaraya aldıklarını bilir, anlar."*

Bil ki, maskaralık yapana gülmek, güldürdüklerinin gönlünü kırmıyor, onu rahatsız da etmiyorsan haram değildir. Belki lâtife cinsindendir. Ne vakit ki, güldükleri kişi huzursuz, rahatsız oluyorsa o lâtife haramdır.

10. Âfet: Yalan Vaadde Bulunmak

Rasûlullah Efendimiz buyurur ki: *"Üç türlü yalan vardır ki, bir kişide o üç şeyden biri bulunursa her ne kadar namaz kılsa, oruç tutsa bile o kişi münafık olur. Söz söylese yalan söyler, söz*

vermişse sözünde durmaz. Bir şeyi kendisine emânet bıraksalar emânete hıyanet eder." Resûl (aleyhisselâm) yine şöyle buyurdu: *"Vaad bir borçtur. Vaada aykırı hareket etmek câiz değildir."*

Hak Teâlâ, İsmail (aleyhisselâm)'ı senâ eyleyerek dedi ki: *"İsmail'i de an. O, sözüne doğru bir kişiydi."* (Meryem: 54) Allahu Teâlâ, böylece Hazret-i İsmail'i sözünde duran bir kişi olduğu için medh buyurmaktadır. Hikâye ederler ki, İsmail (aleyhisselâm), bir kimse ile bir yerde buluşmaya söz verdi. O kimse gelmedi. İsmail aleyhisselâm o yerde tam yirmi gün bekledi. Tâ ki sözünde sâdık kalsın, vaadinde dursun diye! Bir kişi şöyle demiştir: Rasûlullah Efendimiz ile söz birliği ettik ve biatta bulunduk, filân yerde buluşalım! dedik. Fakat unutmuşum. Üçüncü gün oraya vardım. Bana: "Ey delikanlı! Üç gündür seni bekliyorum!" buyurdu.

Resûl (aleyhisselâm) bir kimseye söz vermiş, "*Eğer benden bir şey dilersen*

kabul edeceğim!" demişti. Hayber Gazâsı'nın ganimetini dağıtmaktaydı. O kişi geldi: Ya Resûlallah! Bana verdiğin sözü yerine getir! dedi. O da: *"Ne dilemektesin, düşün söyle!"* dedi. O kişi de: Seksen koyun istiyorum! dedi. Resûl (aleyhisselâm) ona seksen koyun verdikten sonra, *"Çok az koyun diledin!"* dedi ve şu hikâyeyi anlattı: *"Musa* (aleyhisselâm)*, Yûsuf* (aleyhisselâm)*'ın kemiklerini bulan kadına: Ne hacet dilersen yerine getirelim! Söyle ne dilersin? demişti. Kadın da: Gençliğimi bana geri versinler! Hem de cennet teninle birlikte olayım! dedi. Görüyorsun ya, sen o kadından daha az şey istedin. O daha çok şey istemişti!* dedi. Ondan sonra bu kişinin Rasûlullah Efendimizden seksen koyun istediği batı illerinde mesel haline gelmişti. Araplar: "Filân kimse, seksen koyun isteyen kişiden daha kibirlidir!" derlerdi. Bu sebeple elden geldiğince zaman verilende durmak

gerekir. Rasûlullah Efendimiz: "İnşallah, yapabileyim!" derdi.

Bil ki söz verirsen o söze aykırı harekette bulunmamalısın! Ancak bir zaruret olursa cevaz vardır. Din alimleri: Eğer bir kimseye bir yere varmaya söz verilmişse namaz vakti gelinceye kadar orada bulunmak gerekir! demişlerdir. Bir kimseye verilen bir şeyi geri almak da, vaad edip vermemekten daha çirkin bir harekettir. Resûl (aleyhisselâm) verdiğini geri alan kimseyi kustuğunu yiyen köpeğe benzetmiştir. İbn-i Mes'ud hiç söz vermedi: İnşallah, âhirette! derdi.

11. Âfet: Yalan Konuşmak

Yalan söz, işlenen büyük günahlardandır. Resûl (aleyhisselâm) buyurdu ki: *"Yalan söylemek münafıklık kapılarından biridir!"* Resûl (aleyhisselâm) yine buyurdu ki: Kul, Hak Teâlâ'nın katında kendisi yalancı yazılıncaya kadar bir bir yalan söyler. Yine Resûl (aleyhisselâm)

buyurdu ki: *"Yalan rızkı azaltır."* Ve sonra yine buyurdu. *"Şüphesiz tüccarlar fâcirdir."* Ashab-ı Kirâm: Ya Resûlallah, niçin? Alış veriş helal değil mi yoksa? diye sordular. Rasûlullah Efendimiz şu cevabı buyurdu: *"Şundan ötürü ki, yemin eder, günahkâr olurlar, konuştukları zaman yalan söylerler."* Yine buyurdu: *"Yazıklar olsun şu kişilere ki, insanları güldürmek için yalan söylerler. Vay onlar, vay onlara!"*

Rasûlullah Efendimiz yine şöyle buyurdu: *"Miraç gecesi gördüm ki, bir kimse bana: "Dur!" dedi. Durdum. Baktım iki kişi gördüm. Birisi ayaktaydı, birisi de yere oturmuştu. Ayakta duran ucu eğri bir demiri oturan kimsenin ağzına sokmuştu. Ve o ağzı bir yana çekmekteydi. Omuzu başına kadar getirince ağzı bu sefer öteki yandan çekiyordu. Ağız öteki omuza kadar gelince yine bırakıyor, yine baştaki gibi ard arda tekrarlıyordu. Ben dedim ki: Bu ağzını ayırdığın kişi kimdir? O ucu eğri demirin sahibi: Bu,*

yalancının biridir. Kıyamet gününe kadar böyle azap içinde kalacaktır dedi."

Abdullah bin Abbas der ki: Oğlum oynamaya giderdi. Ben ona: Gel sana bir şey vereyim! dedim. O zaman Resûl (aleyhisselâm) bizim evimizde bulunuyordu. Bana sordu: *"Ona ne vermek diledin?"* Ben de: Hurma! Dedim. Resûl (aleyhisselâm): *"Eğer ona hurmayı vermezsen senin amel defterinin üzerine yalan yazılır! Size hem günahların en büyüğü nedir? Bundan haber vereyim mi?"* dedi ve şöyle buyurdu: *"En büyük günah Allah'a ortak koşmak, anaya, babaya karşı gelip onları incitmek ve yalan söylemektir."* Bu sözü söylerken Resûl (aleyhisselâm), yere dayanmıştı. Kalktı, doğruldu, oturdu. *"Bilin ve öğrenin ki, en büyük günahlardan biri de yalan söylemektir"* dedi. Sonra şöyle buyurdu: *"Yalan söyleyen bir kulun kötü kokusundan melekler bir mil öteye kaçarlar. O kişiden uzak olmak dilerler."*

Bu sebeple derler ki: Aksırmak doğru söylemenin şahididir. Zira haberde şöyle gelmiştir: Aksırmak meleklerdendir. Esnemek de şeytandandır. Eğer söylenen söz yalan olsaydı melek hazır bulunmazdı.

Resûl (aleyhisselâm) şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse bir yalan şeyi, yalan olduğunu bildiği halde anlatırsa, o da yalancılardan biri olur."*

Resûl (aleyhisselâm) yine şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse yalan yere yemin ederek bir kişinin malını almış olsa o kişi âhirette Allahu Teâlâ'yı göremez, üzerine azap geldiğini görür."*

Resûl (aleyhisselâm) yine şöyle buyurdu: *"Bütün iyi huylar müslümanlarda olur. Onda olmayan ise yalan ve hıyanettir."*

Meymun bin Ebu Seyyib der ki: Bir mektup yazıyordum. Hatırıma bir kelime geldi ki, o kelimeyi yazsam mektup çok güzel olacaktı. Ama bu söz yalan bir sözdü. Ben onu yazmaya azmettim,

fakat o anda bir seslenenin sözlerini işittim. Bana: *"Allah iman edenleri dünya ve âhiret hayatında doğru sözle sabit kılar!"* (İbrahim: 27) diye Allah kelâmını okudu.

İbn-i Semmâk der ki: Bana yalan söylemeği terk ettiğim için sevap yazılmasını beklemem. Çünkü ben, utancımdan dolayı yalan söyleyemem.

Yalan Söylemenin Mübah Olduğu Yerler

Bil ki, yalanın haram olması, gönle tesir etmesinden, gönlü eğri kılmasından ve onu karanlığa boğmasından ötürüdür. Lâkin, yalana hacet olup bir iş için söylense, eğer bir iyilik için söylenirse yalan haram olmaz. Bundan dolayıdır ki, eğer bir yalan bir iyilik şeklinde söylenirse öteki kişinin gönlü onun eserini kabul eder ve eğriliğe yol bulmaz. Çünkü hayır maksadiyle söylenirse gönül kararmaz. Şüphesiz ki, bir müslüman, bir zâlimden kaçmış olsa, onun nerede olduğunu bildirmek

doğru değildir. İşte, o zaman yalanı söylemek vacip olur. Resûl (aleyhisselâm) buyurdu ki: *"Yalan söylemeğe üç yerde ruhsat vardır: Cenk gününde düşmana kendi kuvvetini bildirmek olmaz. İki kişinin arasını bulmak, onları barıştırmak için birinden ötekine söylenmiş gibi güzel söz söylenebilir. Hatta o sözler söylenmemiş bile olsa! Bir kişinin iki karısı olsa her birine: "Ben seni daha çok seviyorum!" demelidir."*

Bil ki, zâlim kişi, bir başkasının malından sorarsa onu gizlemek, zalime bir şey söylememek revâdır. Yine o kişinin sırrından sorsa, ona verilecek cevap, o sırrı yine gizlemektir. Eğer günahlarından sorarsa inkâr edilse de olur. Çünkü şeriat: Kötü işleri gizleyin! diye buyurmuştur.

Eğer karınız size itaatkâr değilse ona vaadlerde bulunun. Onun itaatini temin etmek için vaad etmekte sakınca yoktur. Eğer vaad ettiğiniz şeyi vermeye

gücünüz yetmese bile bu maksatla vaadde bulunmak yine uygun olur.

Yalan söylemenin câiz olmasının sınırı şu kadardır ki: Evet, yalan söz söylemelidir, fakat doğru sözden zarar gelecekse, o zaman iş adalet ve insaf terazisi ile tartılmalıdır. Eğer o şeyin olmaması şeriatta pek önemli ise meselâ:

1- İki kişi arasında cenkleşme gibi,

2- Karı-koca arasında boğuşma gibi,

3- Mal kaybedilmesi gibi,

4- Ve sırrı açığa vurmak gibi,

5- Yapılan günahın açığa vurulmasiyle hakarete uğramak, rezil, rüsvay olmak gibi.

Bu gibi yerlerde yalan söylemek mubah olur ki, bunların şerri yalanın şerrinden çoktur. Bu şunun gibidir ki, murdar bir şeyi yemek, can korkusu olunca mubah olur. Çünkü canın sağ kalması, şeriatta daha önemlidir. Ama bir şey bunlardan biriyle ilgili olmasa yalan söylemek hiç de mubah olmaz.

Ama bir kimse: Malım artsın, bulunduğum mevki yükselsin! diyerek yalan söyleyip kendisini övse ve kendisinin haşmetini derecesiz anlatsa, bunlar baştan başa haramdır.

Esma Hatun der ki: Bir kadın gelip Rasûlullah Efendimiz'den sordu: Yâ Resûlallah, ben kocamdan görmediğim iyilikleri diğer hanımlar kızsın, gücensin diye doğruymuş gibi söylesem câiz mi?

Rasûlullah Efendimiz: *"Bir kişi, aslında olmayan bir şeyi kendinde var gibi gösterir, öyle söylerse iki tane yalan elbisesini üst üste giymiş olur"* diye buyurdu.

Bu şu demektir ki, kişi hem yalan söylemiş olur, hem de başka bir kişiyi aldatarak cahil yerine koymuş olur. Böylece, ötekinin de yalan şeyler anlatmasının sebebi olur. Ey aziz kişi! Sen bil ki okuluna gitmesi için çocuğa kimi şeylerin vaadinde bulunmak, bu vaadler yalan da olsa câizdir.

Bir Hadis-i Şerifte şöyle buyurulmuştur: *"Bu yalanı yazarlar, fakat mubah olanı da yazarlar. O kişiye: "Niçin böyle söyledin?" denir. O da, yalanı neye söylediğinin doğrusunu açıklar ve öyle bir sebep ileri sürer ki, yalan söylemiş olması o sebeble mubah olur."*

Yalan Hadis Rivayet Etmek

Ey aziz kişi! Sen bil ki bir kimse, gerçek olmayan bir hadis söyler veya kendisine sorulan sorunun cevabını bilmeden verirse bu, haramdır. Bunu şundan ötürü yapar ki, cevap vermezse gururu kırılacak, ululuğu, ünü gidecek sanır.

Kimi kişiler, "İyi ve faydalı bir iş için bir kişinin, Rasûlullah Efendimiz'den bir hadisi bildirmesi câizdir", dedilerse de bunu yapmak haramdır. Çünkü Resûl (aleyhisselâm) şöyle buyurmuştur: *"Benim üstüme bilerek yalan söyleyen kişi cehennemde yerini hazırlasın."*

O halde iyi niyetle de olsa Peygamber Efendimiz'in söylediği bilinmeyen bir hadisi nakil ve rivayet etmek asla doğru değildir, ancak şeriatta günah sayılmayan hallerde câiz olur. En iyisi sevap veya mubah olduğu açıkça bilinmeyen yalanı, zaruret olmayınca dile getirmemelidir.

Zaruret Halinde Hileli Konuşmak

Ey aziz kişi! Bil ki, yalan söylemek gerektiği zaman eski büyükler sözün anlamını değiştirmiş, hileli konuşma yolunu tutmak zorunda kalmışlardır. Buna ta'riz denir. Ve bu ta'riz yolu ile konuşulursa yalan söylemekten kurtulunmuş olur.

Mitraf, Emir Ziyâd'ın yanına girdi. Ziyâd: Niçin bize az geliyorsun? diye kendisine sitem etmek istedi.

O da: Siz sultanımın yanından ayrıldığımdan beri, Allahu Teâlâ izin verinceye kadar yerimden kalkamadım, dedi.

Ziyâd bu sözleri onun kendi yanından ayrıldığından beri hasta olduğuna yorumladı. Oysa Mitraf da sözünde haklıydı. Çükü Allah'ın izni olmadan hiç kimse yerinden kıpırdayamazdı.

Cebel oğlu Muaz Şam'daki vazifesinden dönünce karısı kendisine: Bu kadar vazife yaptın, emirler verdin, zekât topladm. Ya bize ne getirdin? diye sordu. O da: Beni gözeten vardı. Onun korkusu ile sana bir şey getiremedim! dedi. O gözetenden kasteddiği Yüce Allah idi. Oysa karısı, Halife Hazret-i Ömer'in kendisine bir gözetici yolladığını sanmıştı. Hemen Halifenin yanına koştu: Ey Mü'minlerin emiri! dedi. Kocam Muaz'a, Halife Ebubekir zamanında emin bir kişi olduğundan ona gözetici kimse gönderilmezdi! Sen niçin kendisine bir gözetici gönderdin? diye sitemde bulundu.

Hazret-i Ömer bu söze şaştı, üzüldü. Muaz'ı çağırttı ve: Karına söylediğin bu sözün aslı nedir? diye sordu.

O da olanı biteni anlattı. Hazret-i Ömer bu hale güldü. Ona birtakım hediyeler sunarak: Al bunları eşine götür! dedi.

Ey aziz kişi! Sen bil ki, bunlar zaruret halinde yapılan şeylerdir. Ama, ihtiyaç görmezse, söz doğru da olsa, insanları yanlış yola yürümeğe sevk etmek doğru olamaz. Bu, câiz değildir.

Abdullah bin Utbe şöyle demiştir: Babamla birlikte Halife Ömer bin Abdülaziz'in yanından çıkmıştık. Babamın üstünde güzel bir mintan vardı. Herkes: Bu Halife'nin kaftanıdır! dedi. Ben de: Allahu Teâlâ, Halifeye, buna karşılık güzel bir armağan versin, dedim.

Babam: Oğlum, dedi. Sakın yalan söyleme. Hatta yalana benzeyen şeyler de söyleme. Çünkü bu sözler yalana yakındır. Fakat biraz fayda için bu türlü yalanlar mubah olur. Bu latife ederek bir kimsenin gönlünü almağa benzer.

Nitekim Resûl (aleyhisselâm) şöyle lâtifeler buyurmuştur:

"Yaşlı kadınlar Cennete giremez", "Seni deve yavrusuna bindireyim", "Sen gözünde beyazlık olan adamın karısı mısın?" Böyle sözlerde bir zarar varsa o sözler câiz olmaz. Meselâ, bir kişiyi kandırarak, "Filan kadın veya kız seni seviyor" diyerek kalbini o kadına âşık etmek, buna benzer şeyler yapmak câiz değildir. Fakat zararı yoksa, şaka ve tatlı alay için söylenen sözler günah mertebesine yükselmez. Ama güveni, yüce derecesinden aşağı düşürür. Bundan ötürüdür ki, Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse, kendisi için beğendiği şeyleri kardeşi için de dilemedikçe ve şaka olarak yalan söylemekten elini çekmedikçe o kimsenin imanı kemâle ermiş olmaz!"*

Bundan ötürü, bir kişinin gönlünü hoş etmek için: Seni yüz, kere aradım, evine kadar geldim ama seni bulamadım, derler, işte bu haram

mertebesine ulaşmaz. Çünkü bundan maksad, sayı değil, belki aramasının pek çok olduğunu bildirmektir. Fakat gerçekten aramış değilse bu sözler yalandır.

Bir yemekte: Bir şeyler yer misin? denildiği zaman: İstemem! demek de, eğer gönlünde o yemeğe karşı yemek iştihası varsa câiz olmaz, nitekim Rasûlullah Efendimiz, Hazret-i Aişe'nin zifaf gecesinde kadın konuklarına birer bardak süt sunmuştu. Onlar: İstemeyiz! dediler.

O da şöyle buyurdu: *"Yalanla açlığı bir araya getirmeyin!"*

Onlar da: Ya Rasûlullah! Bu kadar yalan olur mu? Dediler.

O da: *"Yalan olur ve bu kadarı da yalan olarak yazılır"* buyurdu.

İsa (aleyhisselâm) şöyle demiştir: Bir kimsenin Allahu Teâlâ'yı yalan yere şahit göstermesi büyük günahlardandır. Çünkü hâli onun dediği gibi değildir ve tersinedir.

Nitekim Rasûlullah Efendimiz rüyasında yalan söyleyen kişiye şöyle buyurmuştur: *"Rüyasında yalan söyleyen bir kimseye kıyamet günü iki saç telini birbirine bağlamasını teklif ederler. O da uğraşır, fakat asla ikisini birbirine bağlayamaz."*

12. Âfet: Gıybet

Gıybet, bir kişinin ardından söz söylemektir. Çok kez dille yapılır. Yüce Allah'ın koruduğu kişiler dışında hiçbir kişi, gıybetten kurtulamamıştır. Gıybet çok büyük bir günahtır. Allahu Teâlâ, gıybet yapanı, kardeşinin etini yiyen kişiye benzetmekledir. Rasûlullah Efendimiz de buyurmuştur ki: *"Gıybet etmekten uzaklaşınız, sakınınız. Çünkü gıybet, zinâdan daha şiddetlidir. Çünkü zinâ eden kişi tövbe ederse Allahu Teâlâ kendisini bağışlar. Ama gıybet edilen kişi bağışlayıncaya kadar gıybet eden kişi bağışlanmaz."*

Rasûlullah (aleyhisselâm) şöyle

buyurmuştur: *"Miraç gecesinde bir kısım insanlar gördüm ki, yüzlerini tırnaklayıp dururlardı. Ben: "Ya Cebrail! Bunlar kimdir?" diye sordum. "Bunlar insanların ardından söz söyleyenlerdir!" dedi."*

Süleyman İbn-i Câbir: Ey Allah'ın Resûlü! dedi. Bana, beni günahlardan koruyan bir şey öğret. Allah'ın Nebisi de: *"Kendi kovandan başkasının kabına bir damla su bile koymakla kazanacağın hayrı küçük görme! Müslüman kardeşine gülümse, ona karşı doğru ol. Sana yaklaşınca ona hizmet et. Senden uzaklaşınca onun ardından gıybet etme."*

Allahu Teâlâ, Musa (aleyhisselâm)'a vahiy gönderip şöyle buyurdu: Bir kimsenin ardından gıybet eden kişi, eğer tövbe etmemişse Cehenneme girenlerin ilki olur. Tövbe edip de ölen kişi ise cennete girenlerin en sonuncusu olur.

Câbir'den şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ile bir yolculukta beraberdik. O, iki kabre

uğramıştı. Buyurdu ki: *"Bunların ikisi de azap içindedir. Birisi insanların arkasından söz söylerdi, gıybette bulunurdu. Ötekisi de giyeceklerini sidikten korumazdı!"* dedi. Sonra yeşil bir dalı aldı, ikiye böldü. Mezarların üstüne koyarak: *"Bu ağaçlar kuruyuncaya kadar onların azabı hafifler"* buyurdu.

Bir kişi evliydi. Zinâda bulunduğunu söyleyince Allah'ın Resûlü onun taşlanmasını emir buyurdu. Bir başka kişi, arkadaşına: O kişi it gibi taşlanıp öldü! dedi.

Rasûlullah Efendimiz oradan geçiyordu. Bir hayvanın leşi de orada bulunuyordu. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara: *"Bu leşten ısırıp yiyin!"* dedi. Onlar: O leştir, yâ Resûlallah! Nasıl yiyelim? dediler. O da: "*Taşladığınız o kardeşinizin eti ondan daha kötüdür"* buyurdu. Ashab-ı Kirâm birbirleriyle doğru konuşur, hiç arkadan söz söylemezlerdi. Bu hallerini en üstün ibadetlerden sayarlar, bunun

aksini yapmak münafıklıktır! derlerdi.

Katâde şöyle demiştir: Mezar azabı, üç türlüdür. Birisi gıybet, biri söz taşımak, birisi de elbiseyi idrarından korumamaktır. Bunlar baştanbaşa kötü şeylerdir.

İsa (aleyhisselâm) havârileriyle ölü bir köpeğin yanından geçiyordu. Havariler: Of, bu ne pis kokuyor! dediler. İsa aleyhisselâm dedi ki: Bu köpeğin dişlerinin aklığını gördüm ki, ne güzel şeydir! O bu sözleri ile onlara: "Gördüğünüz her şeyin iyi, güzel yerlerini alın, söyleyin!" demek istemişti. Yanından geçen bir domuza: Yürü selâmetle git! dedi. Ona: Yâ Ruhullah, domuza da böyle denir mi? diye sordular. O da: Dilimi hayırlı olandan başka bir şeye alıştırmak istemiyorum! dedi. Ali bin Hüseyin gıybet eden bir kişiyi gördü: Sus! diye bağırdı. Gıybet, cehennem köpeklerinin yiyeceğidir!

Gıybetin Çeşitleri

Gıybet, bir kimsenin halini arkasında söyleşmektir. Öyle ki, o kişi kendisi hakkında söylenenleri işitse rahatsızlık duyar. Hatta doğru söylenmiş de olsa, bir kişinin gıyabında söylenen bu sözler bir gıybettir. Eğer, birisinin arkasından yalan sözler söylenirse, ona bühtan veya iftira derler.

Bir kişinin noksanlığını söylemek bir gıybettir. O kusur ve noksanlıklara ait sözler çok kere vücudu için, soyu sopu, giyim kuşamı, atı, devesi, ineği, koyunu, evi barkı, duruşu, kalkışı içindir. Bu hususlarda söylenen art sözlerin hepsi gıybettir. Sözgelimi:

1- Vücut için: Boyu uzundur, rengi karadır, gök gözlüdür! denir.

2- Soy-sop için: Hindûdur, hamamcı, dokumacı çocuğudur! derler

3- Ahlâk için: Kibirlidir, kötü huyludur, uzun dillidir, nekes gönüllüdür, elinden, iş gelmez! denir. Veya bunlara benzer sözler söylenir.

4- İşinde ise: Eli uzundur, hırsızdır, haindir! derler.

5- Hatta namaz ve niyazına da karışırlar: Rükuû ve secdeyi tamam etmez. Kur'an'ı yanlış okur. Zekat vermez, haram yer, dilini sakınmaz. Çok yer, çok uyur. Kendi yerinde oturmaz, derler.

6- Giyim hususunda da: Temiz elbise giymez, elbisesi vücuduna uymaz, mintanının yeni boldur veya uzundur. Hem pis, kirli elbiseler giyer, derler.

Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"Bir şeyi bir kişi için söylesen o kişi de onu işitse ve kötü bir söz olarak kabul etse söylediğin söz doğru bile olsa o bir gıybettir."*

Hazret-i Aişe şöyle buyurmuştur: Bir kadın hakkında "o, kısa boyludur!" dedim. Rasûlullah Efendimiz *"Arkadan söz söyledin, gıybet ettin. Ağzının tükrüğünü at!"* dedi, Ben de tükürdüm. Bazı kimseler: Eğer bir kimse günah işlese onu anlatmak gıybet olmaz! Demişler.

Onların sözleri yanlıştır. Bir kişi için fâsıktır, şarap içicidir, namaz kılmaz demek hiçbir zaman revâ değildir. Ancak bir özür için söylenebilir ki, o özür nedir? Onun beyanını, inşallah yeri gelince açıklarız. Zira Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur: Gıybetin sınırı şudur ki, söylenen için çirkindir. Hem de bu sözler herkese kerih gelir. Bu sözleri söylemekte fayda yoktur, söylenmemesi gerektir.

Elle, Gözle, İşaret Ve Yazı İle Yapılan Gıybet

Bil ki, gıybet yalnız dille yapılmaz. Gözle, elle, işaretle ve yazmakla da yapılır. Bunların hepsi haramdır. Aişe *(radıyallâhu anhâ)* şöyle buyurmuştur: Elle işaret ederek bu kadın kısa boyludur, dedim. Rasûlullah dedi ki: *"Gıybet eyledin! Bunun gibi aksak yürüyor, gözü şaşı! demek gibi kişinin halini bildirecek, sözler söylemek de bir gıybettir."* Ama, adını bildirmeden bir kimse için: Şöyle yaptı, böyle yaptı!

dense bu sözler "gıybet" olmaz. Ama, orada bulunanlar bu sözlerin kim için söylendiğini bilip anlarlarsa o, gıybet olur ve haramdır. Çünkü ne türlü söylenirse söylensin maksad bir anlatmadır. Câhil zahidlerden niceleri ve öyle ibadette olanlar vardır ki, gıybette bulunurlar ve gıybet ettiklerinden şüphe etmezler. Nitekim bir kimsenin hayrını söylerken onların yanında: Elhamdülillah Hak Teâlâ bizi filân şeyden korudu, derler. Ama bilmezler ki, konuştukları kişi o işi yapan bir kimsedir. Bu da bir gıybettir. Veyahut yine: Filân kişi çok güzel, iyi halli bir kişidir. Ama o da bizdeki kötü huylara özünü kaptırmıştır. Böyle âfetten pek az kimse kurtulur! derler. Böylece yine arkadan söz söylemekle, bir kişiyi yermekte bulunmuş olurlar. Öyle ki, kendi özlerini zemmederken başkasını yermiş olurlar. Ve bu işi, o kişinin önünde yaparlar. O kişi de: Senin söylediklerin acaip iştir, sübhanallahi der. Gıybet edenin

daha çok sevinci artar. Ya da bunları, bilmeyen işitebilsin, diye söylerler. Kimi de: Filân kişinin yaptığı bir işi işittim, kaygılandım. Allahu Teâlâ inayet eyleye! derler.

Maksatları ise o olayı bilmeyene bildirmektir. Kimi olur ki, bir şeyin hayrını söylerken, o kişinin günah işlediğini bildirerek: Yüce Allah, bize tövbe nasip eylesin! derler.

Bunlar da bütün gıybettir. Kim bu yolda gıybette bulunursa ona nifak da karışmış olur. Çünkü kendisini zâhid, dindar gösterip günahı iki kat olmuş olur. Kendisinin cahilliğinden, gıybet ettiğinden haberi yoktur. Sanır ki, gıybet etmemiş, kimsenin arkasından söz söylememiştir.

Kimi zaman gıybet eden kişiye: Sus! Arkadan söz söyleme! derler.

Böyle kişiler, bu sözlerini gönüllerince kötü söz sanmazlar. Ama hem münafık, hem de gıybet edici olurlar. Böyle gıybetleri dinleyen kimse de

anlatan kişi ile ortak demektir. Ancak, gönül bu hali beğenmezse ve içi karşısındakinin söylediklerini inkâr ederse günaha ortak değildir.

Bir gün Hazret-i Ebubekir ile Hazret-i Ömer, bir yere birlikte gidiyorlardı. Birbirlerine: Filân kişi çok uyuyor! dediler. Sonra Rasûlullah Efendimiz'den ekmek katığı istediler. O da: *"Siz katı yediniz"* diye buyurdu.

Onlar: Ne yedik, bilmiyoruz ki! dediler. Rasûlullah Efendimiz: *"İkiniz de kendi kardeşinizin etini yediniz!"* diye buyurdu.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) böylece ikisini de gıybette eşit tuttu. Çünkü biri söylemiş, birisi de dinlemişti. Dinleyen gönülden inkâr etse de, gözü veya diliyle "sus..." diye işaret etmiş bile olsa bunu ciddi şekilde yapmadıkça kusurlu durumdan kurtulamaz. Çünkü bir kimse hakkında yapılan gıybeti reddetmek hususunda bu kadarcık hareketler yeterli değildir ve

bu gıybeti küçümsemektir. Halbuki gerekli olan onu kuvvetle reddetmek ve gıybetin çirkinliğini ona açıkça söylemektir. Nitekim hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur: *"Kimin yanında bir mü'min zelil düşürülür de o kimse gücü yettiği halde ona yardım etmezse kıyamet günü Allahu Teâlâ onu halkın arasında zelîl eder."*

Gönülden Gıybet Etmek de Haramdır

Bil ki, dil ile gıybet etmek haram olduğu gibi gönülden, kalbin içinden de gıybet eylemek haramdır. Nitekim bir kişinin noksanını bir kimseye söylemek uygun değildir. Bunun gibi insanın kendi nefsine de gıybet etmesi reva değildir.

Gönül ile gıybet de şudur: Bir kimseye, gözüyle görmeden ya da kulağıyla işitmeksizin veya yakından bilmeksizin bir kimsenin kötülüğünden bahsetmektir. Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurdu: *"Hak Teâlâ Müslümanların:*

Kanını, malını, onlar hakkında kötü zanda bulunmayı, yani bu üç şeyi haram kılmıştır."

Sen bil ki, gönlüne gelen bir şey açık seçik bilinmedikçe ve iki âdil kişinin şehadetiyle sabit olmadıkça onu senin gönlüne şeytan koymuştur. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurur: *"Ey imân edenler! Eğer yoldan çıkmış biri size bir haber getirirse, onun doğruluğunu araştırın. Aksi halde bilmeden bir kimseye kötülük edersiniz. Sonra da yaptığınıza pişman olursunuz."* (Hucûrat: 6)

Şeytan gibi bir fâsık yoktur. Haramı olan, işte o şeytanın gönle soktuğu kötü zanna ve şüpheye bir yer vermektir. Eğer hatırına senin elinde olmayarak, bilmeden şüphe kurdu girdiği zaman sen onu inkâr edici olsan o günah ile sana sual yoktur.

Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur: *"Mü'min kötü zandan boş olmaz. Lâkin onun selâmeti, gönlüne akan*

bu şüphelerin hakikatmış gibi orda yer etmemesindedir."

O şüpheyi sanki gerçekmiş gibi gönül tanımamalıdır. Bunu anlamak nasıl olur? Şöyle: O kötü zannı içinde bulan kimse, gönlünde bir ağırlık duyar. O ağırlığa inanır. Böylece o kötü zan duyduğu kimseye karşı muhabbet ve hürmeti eksilir. Yok, gönlünde o şüpheye karşı bir iltifat yoksa, kalbine o kuşku yerleşmemiş demektir. Bu hal ona güzel bir alâmettir. Ama o şüphe ettiği şeyi, adaletli bir kimseden işitmişse o adaletli kişi hakkında da kötü zan beslenmemesi gerekir. Hatta, "o bir fâsık kişidir!" diyerek o âdil kimseden kuş- kulanmamalıdır. Çünkü âdil bir kimseye, hatta bir fâsıka bile kötü zan beslemek câiz değildir. En iyisi: Ben, gıybet eden bu kimsenin halini bilmediğim gibi gıybet edilen o kimsenin de halini daha önce bilmiyordum, şimdi de bilmiyorum, demek ve böylece söylenenleri unutmaya çalışmaktır.

Şayet bu iki kişi arasında düşmanlık veya çekememezlik gibi bir hal bulunduğunu biliyorsa susmak daha iyi ve söylenen sözlerin tesirinden kurtulmak daha kolaydır. Öbürünü daha âdil bir kişi biliyorsa ona karşı meyli daha fazla olmalıdır.

Her ne zaman bir kişinin kalbinde bir kimseye karşı kötü zan uyansa o kimseye yakınlık ve muhabbet eseri göstermek daha iyidir. Çünkü böylelikle o kişi şeytanı kızdırmış, o kötü zannın tesirini de azaltmış olur. Bir kişinin kötü bir halini kesin şekilde öğrenince onun hakkında gıybette bulunmayıp yalnız bir yerde ona münasip şekilde nasihat etmek gerekir. Beyanname dağıtır gibi herkesin görüp okuyabileceği açık bir mektupla nasihat etmek de doğru değildir. Nasihat ederken de muttali olduğu kötü halden üzüntü duymak gerekir. Çünkü bir müslüman, başka bir müslüman kardeşin; iyi hallerini görmekten sevinç, kötü hallerinden

de üzüntü duymalıdır. Böyle hareket eden bir kişi, hem bir müslümanm kötü halini görmekten üzülmüş olmanın, hem de ona nasihatta bulunmuş olmanın sevabını kazanır.

Gıybetin İlacı

Ey aziz kişi! Bil ki, gıybete haris olmak o kişinin gönlünde bir hastalıktır. Ona ilâç bulmak da vaciptir. Bu ilâç iki türlüdür:

İlki ilim yolu ile olan ilâçtır. Bu da iki türlüdür:

1) Gıybet hakkında gelen hadîsleri ve gıybetin sebep olduğu kötü sonuçları bilmek, düşünmektir. Gıybetin iyilikleri olmadığı o zaman anlaşılır ve gıybet hevesi iflâs eder. Nitekim Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"Gıybet, kabul edilmiş duaları, kulun hasenatını tıpkı ateşin kuru odunu yaktığı gibi yakıp ortadan kaldırır."*

Hatta, bu kişinin sevabı günahlarından kat kat aşağı kalır. Bu gıybet

sebebiyledir ki, günahları iyiliğinden ağır bastığı için o kişi cehenneme gider.

2) İnsan kendisinin ayıbını, gıybet edilmesi mümkün olan kusurlarını düşünmeli. Eğer kendisinde bir ayıp görürse, kendisi hakkında gıybet edeni mazur tutmalıdır. Tıpkı kendisini ma'zur tuttuğu gibi başkalarını da ma'zur tutmalıdır. Eğer kendinde hiçbir ayıp bulamazsa şöyle bilmeli ki, o kendi ayıbını kendinden gizleyen cahilliği ile bütün ayıplar gölgede kalmıştır. Eğer üzerinde ayıp olmadığı gerçek ise bilmeli ki, murdar eti yemekten daha kötü bir ayıp yoktur. Murdar eti yiyen, ayıpsız özünü ayıplara boğar. Ayıbı olmayan kişi daima şükürle meşgul olmalıdır. Şöyle bilmeli ki, eğer gıybet etliği kişiyi kusurlu bulacak olursa hiçbir kulun yaptığı iş ve hareket kusurdan uzak değildir. Çünkü şeriat yolunda kusursuz kula rastlamak kabil değildir. Gıybet edilen kişinin yaratılışında bir noksanlık

varsa, bil ki o kusuru onda Cenab-ı Hak yaratmıştır. O ayıp o kişinin yaratmasiyle meydana gelmiş değildir ki, ondan dolayı ayıplansın, kınansın.

İkincisi ise gıybetten kurtulmanın ikinci ilâcı. Kendisini gıybete sevkeden sebeplere nazar etmektir. Bunlar da sekiz türlü sebeptir;

Birinci sebep: Gıybet edilen kişiyle, bir sebepten ötürü, kızgın ve kırgın olmaktır. Bilinmeli ki, bir kişiye kızmaktan ötürü kendini cehenneme salmak da aptallıktan başka bir şey değildir. Gerçekten de birine kızdığı için onu arkadan çekiştiren bir kişi, kendi eliyle kendini cehenneme atmış olur ve dünyada bundan büyük ahmaklık da olmaz.

Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurur: *"Bir kimse kızgınlığını yenerse Hak Teâlâ, kıyamet gününde onu yaratıklar arasından çıkarıp kendisine: "Cennet hûrilerinden dilediğini seç!" diye buyurur."*

İkinci sebep: Gıybet eyleyen kişi başkalarının rızasını kazanmak için onlara muvafakat gösterir, uyar. Bunun da ilâcı şudur ki, insanların rızasını kazanmak dolayısiyle Hak Teâlâ'nın hışmına uğramak da cahillik ve aptallıktır. Aksine halkın rızasını gözetmek Allah'ın hışmına götürdüğü için daima Hak Teâlâ'nın rızasını dilemeli.

Üçüncü sebep: Bunlar kendisine bir hıyanet izafe edilmiş olanlardır ki, kendisini kurtarmak için bu hıyaneti başkasının üstüne atarlar. O kimsenin bilmesi gerektir ki, HakTeâlâ'nm kızgınlığının belâsı insanların kızgınlığından hem daha şiddetli, hem de muhakkaktır. Başkasının üstüne atarak o suçtan kurtulması ise şüphelidir. Ama Hak Teâlâ'nın hışmı yakinen bilinir ve ansızın gelir. Bunun için insana gerek olan şey hainliği özünden defetmektir. Lâkin bunu başkasının üstüne atmak asla doğru değildir. Olur ki: Her ne kadar ben haram yiyorsam, yahut da devlet

malını çalıyorsam da falan filan da bunu yapmaktadır! der. Bu hamakat, aptallıktır. Çünkü bir kişi günah işlerse ona uymak revâ değildir. Böyle bir sözü söylemekte ne özür olur. Bir kimseyi ateşe girer görsen kendini onun ardından ateşe atmazsın. Belki bu sözü söylemekle günah da işlemiş olursun. Ve hem de gıybet etmiş olursun.

Dördüncü sebep: Bir kimse kendisini övmek diler, fakat övemez. Böylece başkalarını dile dolar, gıybet eder, tâ ki, bu gıybetle kendisinin üstünlüğü ortaya çıksın ister. Nitekim şöyle der: Falan kişi hiçbir şey anlamaz. Filân kimse ise riyadan kaçınmaz. Yani: "Ben her şeyden anlarım, riyadan kaçınırım" demek ister. Gerektir ki, o kişi, her akıllı kişi onun fâsıklığına ve câhilliğine inanmayacağını bilmelidir. Akılsız olan kimsenin itikatmda ne fayda vardır? Belki faydası şu olur ki, Hak Teâlâ'nın katında kusurlu olduğunu bilmelidir. Yoksa, bir bîçare kulun, elinden hiçbir şey

gelmeyenin nazarında yüksek olmanın ne faydası vardı?

Beşinci sebep: Hased, kıskançlıktır. Bir mevki sahibi, bilgisi çok ve malı bol olan kişiye halkın inancını gördüğü halde bu kişinin onu kıskanması, çekememesidir. Çünkü kendisinde bu hasletleri bulamaz. Onun kusurunu bulmaya çalışır. Bütün gayesi o kişiyi dile dolamaktır. Lâkin şunu bilmez ki, başkasına söylediği şeyler kendisinde mevcuttur. Başkası için söylerken bilmez ki, kendisini açıklamaktadır. Çünkü kendisi bu dünyada azapta ve kıs- kaçlık acıları içinde kıvranmaktadır. Öteki cihanda da ettiği gıybetin azabında olacaktır, Tâ ki, iki cihanın nimetlerinden mahrum kalacaktır. Böyle bir kişi bilmez ki, her kimse mevki, haşmet bahşetmişlerse, kıskançların kıskançlığı onun değerini daha çok artırır.

Altıncı sebep: İstihza, alay etmektir. Yâni bir kişiyi küçük düşürerek ona gülmektir. Ama bilmez ki, bu alay

etme kendisini Allahu Teâlâ huzurunda rezil, rüsvay eder. O ise alay ettiği kimseyi halkın önünde rüsvay etmek ister. Fakat böyle kimse bilmelidir ki, alay ettiğinin günahları kendi boynuna yüklenir. Eşek gibi o günahları ile cehennem kapılarına kadar sürülür. Bir kimse Kıyamet gününde halinin böyle olacağım bilmelidir. Aklı varsa başkasına gülmeğe ve onunla eğlenmeğe kalkışmaz.

Yedinci sebep: Bir kimse bir günah işlendiğini görünce o günahtan ötürü özü kedere boğulur. Allahu Teâlâ için kalbini üzüntüler sarar. Nitekim din ehlinin âdeti böyledir. Bir kimse, üzüldüğü bir şeyden söz açtığı zaman doğru söyler. Lâkin söz arasında o günahı işleyen kimsenin adını dilinde dolaştırır durursa, bu söylediklerinin gıybet olacağından gaflet içindedir demektir. Gerçi bir müslümamn günah işlemesinden üzüntü duymakla Allah'ın hoşuna giden güzel bir huy göstermiş ve

bundan sevap kazanmış olur. İblis onun kendisi üzerine hased etmiştir. Fakat o günah işleyen kimsenin adı onun dilinde dolaşır olunca söyledikleri gıybet olduğundan gıybetin günahının kendi sevaplarını silip süpürdüğünü bilemez.

Sekizinci sebep: Kişi, Allahu Teâlâ için, bir kişinin günahından ötürü kızar, yahut işlenen günaha şaşar. O kızgınlık veya şaşkınlık içinde ya o kişinin adını söyler, adını herkes bilsin diye açıklar. Bu kızgınlıkla kazanılan sevap işte bu gıybet ile silinmiş olur.

Bundan dolayı o kişi, kendisinin hışmını ve şaşkınlığını hikâye etmeli, fakat günah işleyen kişinin adını anmamalıdır.

Gıybet Etmeye İzin Verilen Hususlar

Sen bil ki: gıybet etmek, yalan söylemek gibi haramdır, bir özre dayanmadıkça gıybet mubah olmaz. Bu özürler de altı tanedir.

Birinci özür: Bir kimsede görülen zulmü şikâyet etmektir. Kadı yanında olsun, sultan yanında olsun bunu söylemek câizdir. Ya da yardım dilediği bir kimsenin yanında bu zulmü anlatabilir. Fakat anlatmasından fayda gelmeyecek bir kimsenin yanında bir zâlimin zulmünden söz açması lâyık değildir.

İbn-i Sîrin'in katında bir kişi Haccac'ın zulmünden söz açmıştı. İbn-i Sîrin: Hak Teâlâ halkın öcünü Haccac'dan aldığı gibi, Haccac'ın da öcünü gıybet edenlerden alır! dedi.

İkinci özür: Bir kişi bir yerde fesat yapıldığını görür, bu fesadı söndürmeğe kadir olan başka bir kimseye gider, o fesad işe mâni olmasını ister. Böyle bir zamanda bu câizdir.

Hazret-i Ömer, Ebû Talha ile Numan'a uğramıştı. Selâm verdi. Numan selâmını almadı. Hazret-i Ömer de. Ebû Talha ve Numan'ı Hazret-i Ebûbekir'e şikâyet etti. Bu şikâyet için: Bu gıybettir! demediler.

Üçüncü özür: Fetva sormaktır. Meselâ bir kişi: Benim karım veya babam yahut filân kişi, bana şöyle diyor veya böyle yapıyor! der. Bu, gıybet değildir. Çünkü maksat, gıybet etmek değil fetva istemektir. Bunun en güzel şekli isim vermeden: Bana bir kişi şöyle diyor, siz ne dersiniz? diye fikir sormaktır. Burada onun adını anmaya da izin vardır. Çünkü müftünün fetva vermesi için o olayı aynen bilmesi gerektir. Böylece olay hakkında bir fikir edinmiş olur. Ebû Süfyan'm karısı Hind, Rasûlullah Efendimiz'e geldi: Ebû Sufyan cimri kimsedir. Benim ve çocuklarımın nafakasını vermiyor. Onun haberi yokken bir şey alsam revâ mı? diye sordu. Rasûlullah Efendimiz: İnsafla, yeteri kadar al, fazlasını alma! Bir kimsenin çocuklarına yaptığı zulmü haber vermek gıybettir; lâkin fetva istemek için olursa revâdır! buyurdu.

Dördüncü özür: Bir kimsenin şerrinden başkasını korumak için onun

ayıplarım söylemektir. Meselâ, bir kimse, bid'at ehli yahut hırsız olana itimad eylemektedir. Veya bir kimse bir kadınla evlenmek istese veya bir köle almak istese o kişilerin ayıbını söylemelidir. O ayıpları söylemezse ötekine zarar ve ziyan gelecektir. Bu durumda o kişilerin ayıbını söylemek en önde gelen bir şeydir. Bunu gizlemek ise, müslümanlara şefkat etme yolunda hainlik etmek demektir. Bunun gibi şahitlerin şahitliğini reddetmek hususunda dürüst olmadıkları, hatta yalan söyledikleri iddia ve isbat edilebilir. Ayrıca istişare edilen kimse de bir kişi hakkında bildiği kötülükleri söyleyebilir. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"Fâsıkların yaptığı zulümleri söyleyin! Tâ ki, müslümanlar ondan çekinsin, sakınsınlar!"*

Bu türlü hareket fitne korkusu olan yerde olabilir. Ama fitne korkusu yoksa söylemek revâ olmaz.

Üç kişiye söylenen şeylerin gıybet sayılmayacağı da söylenmiştir: Zalim sultana, bid'at ehline, aşikâre fısk ve fücur işleyene!

Bunun sebebi, bu gibi kimseler ayıplarını gizlemezler, günahları yüzlerine vurulsa da gönülleri kırılmaz, belki bundan memnun bile olurlar. Çünkü onların utanma hisleri kalmamıştır.

Beşinci özür: Bazı bedenî ayıp ve kusurları olup bu ayıpları kendilerine lâkap olmuş kimselere bu lâkapları ile hitap etmek gıybet olmaz. Meselâ. Kör Osman, Topal Hasan, Kekeç Ahmed gibi. Bu ayıpları kendilerine isim olduğu için o kimseler, bunu işitmekten üzülmezler. Yine de onları başka isimle anmak daha iyidir, topal gibi veya bunlardan başka kusurlar gibi o kimseye adı ile söylendiğinden gıybet olmaz. O addan gücenir ama bunlara benzer ne varsa onlara bu adlarla hitap etmelidir. Meselâ "kör" yerine "gözü görmez" denilmelidir.

Altıncı özür: Açıkça fısk işleyen hakkında konuşmak, gıybet sayılmaz. Kadın tabiatlı erkekler ve harabatiler gibi fışkı ayıp saymayanların fışkını söylemek câizdir.

Gıybetin Kefareti

Ey aziz kişi! Sen bil ki, gıybetin keffâreti tövbe eylemektir. Allahu Teâlâ'nın indinde zalimlikten kurtuluştur. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: *"Bir kişinin, bir kardeşinin ırzında veya malında bir zulmü varsa, akçesinin ve altınının kalmadığı, her şeyinin yok olduğu o gün olan kıyametten önce o kişiden helâllik dilemelidir. Çünkü, kendisinin hasenatı ve sevapları o zulüm gören kişiye verilir. Kendi iyilikleri yoksa hak sahibinin günahları da onun kendi günahlarına eklenir."*

Aişe bir kadın için: O uzun dillidir! dedi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) dedi ki: *"Yâ Aişe, gıybet eyledin. Ondan helâllik dile!"*

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) demiştir ki: *"Bir kimse, bir kimseyi gıybet ederse, o gıybetin keffâreti için o kimse hakkında Allah'tan mağfiret dilemesi gerektir!"*

Bir tâife, mağfiret dilemenin yettiğini, helâllik gerekmediğini sandılar. Bu yanlıştır. Başka hadislerin delâletiyle mağfiret dilemek şurada olur ki, gıybet edilen kişi ölmüştür. O zaman o kişi için mağfiret dilenir.

Helâlleşmek ise, gıybet edilen kişinin önüne tevazu ve pişmanlıkla varıp: Hata ettim, yalan söyledim. Beni bağışla, demekle olur.

Eğer affetmezse ona saygı göstermeli, gönlünü hoş etmelidir. Tâ ki helâlleşmek mümkün olsun. Helâl etmemek de o kişinin hakkıdır. Ama bu saygılar, hasenat hanesine yazılır. Ve belki de kıyamette bunu o kişiye edilen gıybete karşılık tutarlar. Bağışlamak hepsinden iyidir. Eskilerden kimileri, helâl etmiş olsun, etmemiş

olsun: Bizim amel sahifemizde ondan daha ulu, ondan daha güzel iyilik yoktur! demişlerdir.

Ama her zaman yapılagelen bağışlamaktır ki, bağışlamaktan daha üstünü yoktur.

Hasan-ı Basri hakkında bir kişi gıybet etmişti. Hasan-ı Basri ise ona bir tabak taze hurma gönderip: İşittim ki, ibadetini bana hediye etmişsin. Diledim ki, ben de onun karşılığını sana vereyim. Beni bağışla. Çünkü tam karşılığını göndermeye güç bulamadım, dedi.

13. Âfet: Koğuculuk Etmek

Koğuculuk, arabozuculuk etmektir. Hak Teâlâ, Kur'ân-ı Kerim'inde şöyle buyurur: *"İtimat etme o aşağılık kimseye ki, herkesi ayıplar, birinden söz alıp diğerine götürür, gammazlık eder."* (Kalem: 10-11)

Yine Hak Teâlâ bunlardan uzak olmayı emir buyuruyor ve yüce kitabında şöyle emrediyor: *"İnsanları arkadan*

çekiştiren her ayıplayıcı kişiye ve yüze karşı dil uzatıcı kişilere azap olsun!" (Hümeze: 1)

Bütün bu âyetler koğuculuk hakkındadır. Rasûlullah Efendimiz: *"Söz alıp götürenler cennete giremezler"* buyurmuştur.

Hak Teâlâ, Kalem Sûresi'nde şöyle buyuruyor: *"Dili ile çekiştiren, iyiliği her zaman önleyen, aşırı yolda giden, suç işleyen, çok günaha giren, bunların da dışında soysuzlukla damgalananlara boyun eğme."* (Kalem: 11-13)

Yine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Size haber vereyim: En kötüleriniz şunlardır ki, halkın arasında koğuculuk yapar, insanları birbirine düşürürler."*

Yine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"Hak Teâlâ cenneti yarattığı zaman ona: Ey cennet! Söyle bana, bahtlı kişi kimdir? diye ferman etti. Cennet: Bahtlı kişi odur ki, bana erişmek kısmet ola! dedi. Hak Teâlâ*

da buyurdu ki: Sekiz kısım insan sana erişemez, ey Cennet! Bunlar, şarap içenler, zinâyı âdet haline getirenler olduğu gibi utanması olmayanlar, kadın tabiatlı olanlar, akrabalık bağlarını kesenler, sözünde durmayanlar, "Hakka ahdederim ki, şöyle etmeyin" diye söyleyenlerdir.

Yine derler ki, bir kimse bir hikmet ehli olan hakimi görmek istedi. Yüz fersahlık uzak yere gitti. O hakîmi sordu, soruşturdu. Nihayet onu bulup dedi ki: O nedir ki, gök kubbeden daha geniştir? O nedir ki, dünya yuvarlağından daha ağırdır? O nedir ki, taştan daha katıdır? O nedir ki, ateşten daha sıcaktır? O nedir ki, her yerden soğuktur? O nedir ki, denizden daha ganidir? O nedir ki, öksüzden daha hordur? Hakim, o kişiye şu cevabı verdi: Günahsız bir kimseye iftira etmek, dünya yuvarlağından daha ağırdır. Hak gök kubbeden daha geniştir. Kâfirin gönlü taştan daha katıdır. Kanaat ehlinin gönlü deryadan daha ganidir. Hased ateşten

sıcaktır. Yakınlık göstermeyen hısım ve akrabaya muhtaç olmak zemheri soğuğundan soğuktur. Sözüne aldırış edilmeyen koğucunun hali de, yetimin halinden daha hordur.

Koğuculuk; yalnız bir kimseyi bir kimseye söylemek değildir. Bir kişi bir şeyi açığa vurursa ve bir başka kişi ondan rahatsız olursa o kimse söz alıp getiricidir. Gerek söz, gerekse bir iş ile, isterse başka bir şeyle, meselâ işaretle aşikâr eylesin veya yazmakla olsun, bunların hiçbiri câiz değildir.

Bir kimseyi rahatsız etme ihtimali olan bir şeyin perdesini kaldırmak da revâ değildir. Meğer ki o kimse bir kimsenin malına hıyanet etmiş ola! Bunun gibi müslümanlara zararı olan bir şeyi aşikâre kılmak câizdir. Bir kişi, birine bir söz nakletse: Filân kişi senin için şöyle şöyle söyledi veya senin hakkında şöyle hazırlıkta bulunuyor, dese yahut buna benzer bir şey dese,

dinleyenin şu altı şeyi yerine getirmesi gerektir:

1- O kişinin naklettiği söze güven gösterilmemelidir. Zira, söz alıp götüren fâsıktır. Hak Teâlâ "fâsıkın sözünü dinlemeyin" diye buyurmuştur.

2- O haber getiren kimseye öğütler vermeli ve böyle bir günahtan onu yasaklamalıdır. Bu da nehy-i münkerdir.

3- O kişiyi Allah için düşman saymalıdır. Ki böyle bir söz alıp götürene düşman olmak vâcibtir.

4- Hakkında koğuculuk yapılan kimseye kötü zan beslememelidir. Zira kötü zan ve şüphe haramdır.

5- Söylenen söz doğru mu, yanlış mı diye incelenmemelidir. Hak Teâlâ, tecessüsü yasaklamıştır.

6- Kişi, kendisine revâ görmediği şeyi başkalarına da revâ görmemelidir. Onun söz alıp getirdiği başka bir kimseye anlatmamalıdır.

Ömer bin Abdülâziz'in yanında biri koğuculuk eyledi. Ömer bin Abdülâziz:

Eğer işin iç yüzünü bilmeden sadece görünüşe bakıp yalan söylüyorsan, sen bu âyetin ehlindensin, dedi ve âyeti okudu: *"Ey iman edenler! Şayet yoldan çıkmış biri size bir haber getirirse, onun iç yüzünü araştırın. Yoksa bilmeden bir kimseye kötülük ederseniz, yaptığınıza pişan olursunuz!"* (Hucurat: 6)

Sonra o kişiye dedi ki: Doğru söylüyorsan, Kur'an-ı Kerîm'in haklarında şu âyet-i kerimeyi bildirdiği kimselerdensin: *"İtimat etme o aşağılık kimseye ki, herkesi ayıplar, birinden söz alıp diğerine götürür, gammazlık eder."* (Kalem: 10-11)

Sonra Ömer bin Abdülâziz o kişiye: Eğer tövbe eylersen senin bu günahını bağışlayayım! dedi. O kişi de: Ya Emire'l-Mü'minîn! Tövbe eyledim! dedi.

Yine bir kimse bir hakime: Falan kimse senin hakkında şu sözleri söyledi! dedi. O hakim de: Bizi ziyarette geç kaldın ve hem hıyanetle geldin. Bir: Kardeşimi benim gönlüme gözyaşı

ettin. İki: Her şeyden feragat eden kalbimi meşgul ettin. Uç: Kendini benim yanımda töhmetli kıldın! dedi.

Hasan-ı Basri: Bir kimse başkalarının sözünü sana getirdiği gibi senin sözünü de başkalarına götürür. Ondan sakın! derdi. Gerçekten o söz getirip götüren kimseyi düşman tutmak gerektir. Çünkü onun yaptığı iş: Hem gıybettir, hem zulümdür, hem hıyanettir, hem kin tutmak ve haseddir. Hem nifak, fitne ve hiledir. Bunlar da bütün hıyanettir! denilmiştir.

Söz getirip götüren, gammaz olan şu kişidir ki, doğru söz herkese yakıştığı halde ona yakışmaz.

Mus'ab bin Zübeyr dedi ki: Bizim katımızda koğucuyu (yâni söz getirip götüreni) dinlemek, onun sözüne inanmak, koğuculuk yapmaktan daha beterdir. Çünkü bu, koğuculuk yapana bir kılavuzluktur. Kabulü ise ona izin vermektir. Yani koğucuyu dinlemek

bu sanatı câiz görmek ve onu yapana cesaret verip onu teşvik etmektir.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)*:* "*Gammaz, helâlzade değildir*" diye buyurmuştur.

Sen bil ki, insanların arasını bozanın, gammazın ve fitnecinin kötülükleri çok büyüktür. Onun sözü sebebiyle kanlar dökülür. Bir kişi, başka birine bir köle satarken: Bu kölenin gammazlıktan ve fitnelikten başka bir kusuru yoktur! dedi. Ama meşrebi geniş olan o kimse: Ziyanı yok! diyerek köleyi satın aldı. Eve gelen köle yeni efendisinin hanımına: Bu adam seni sevmiyor! Cariye almak diliyor. Eğer şimdi uykuya dalarsa eline bir ustura al. Onun boğazı altından birkaç kıl kes, kopar. O kıllarla ben sana şirinlik muskası yapayım. Sonunda kocan senin aşkınla yanıp kavrulur, dedi. Adam, sonra efendisine de: Bu kadın galiba bir kimseye âşık! dedi. Seni öldürmek dilemektedir. Eğer olayı gözlerinle görmek istersen kendini uyur gibi

göster. Tâ ki olanı biteni göresin. Koca, o gece kendisini uyur gibi gösterdi. Kadın yanında bir ustura ile geldi. Bununla sakalından birkaç kıl koparıp muska yaptıracaktı. Elini kocasının sakalına yaklaştırdı. Erkeğin, artık hiç kuşkusu kalmamıştı. Karısı kendisini işte öldürmek diliyordu. Hemen yerinden sıçradı. Karısını öldürdü. Sabah olunca durumu öğrenen kadının yakınları geldi, adamı öldürdüler. Bunu öğrenen erkeğin yakınları toplanıp diğerlerinin üzerine saldırdılar. Aralarında büyük bir çatışma oldu. Birçok adamlar, yalnızca bir koğucunun fitnesi yüzünden ölmüş oldu.

14. Âfet: İki Düşman Arasında İkiyüzlülük Yapmak

Bu, birbirine düşman olan iki kişi arasında ikiyüzlülük eylemektir ki, bunlar yanlarında bulundukça onlara daima tatlı, hoş sözler söyler, sonra da onun sözünü buna, bunun sözünü ona anlatırlar. Her birine de ayrı ayrı: Ben

sana dostum! derler. Bu hal, koğuculuklan lâf getirip götürmekten de beterdir.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: *"Bir kimse, bu dünyamızda ikiyüzlü olursa, öteki cihanda ateşten iki dili olur."*

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) yine buyurdu ki: *"Halkın en yaramaz olanı ikiyüzlü ve iki dilli olanıdır."*

Bil ki, bir kişi, birbirine düşman iki kimseyle görüşürse üç şeye dikkat etmelidir:

1- Her ne işitirse susmalıdır.

2- Söylenecek söz doğru ise kişinin yüzüne karşı söylenmelidir.

3- Böylece münafıklıktan kurtulup herhalde birinin sözünü diğerine anlatmaktan kaçınmalı, yüzlerine dost görünüp arkadan onları çekiştirmemeli.

İbn-i Ömer'e: Biz, beylerin yanına girdiğimiz zaman dışarıdaki gibi konuşmuyoruz! dediler. İbn-i Ömer de: Biz o sözleri Rasûlullah Efendimiz

zamanında nifak sayardık. Bir kimsenin zarureti yoksa beylerin yanına varıp bazı sözler söyler ve onun ardından o sözleri söyle- mezse, bu hem münafıklık, hem ikiyüzlülük olur. Eğer zaruret varsa o sözleri söylemek câizdir.

15. Âfet: Meddahlık Yapmak

Bunda altı zarar vardır. Dördü söyleyende ve ikisi de dinleyendedir. Öven kişinin âfetleri şunlardır:

1- Çok söyler ve yalan söyler. Haberde gelmiştir ki, bir kimse halkı medh eylemekte ifrata giderse kıyamette onun dili o kadar uzar ki, yerde sürünür, ayağiyle onun üzerine basar, düşer.

2- Kişinin içinde münafıklık olduğu halde karşısındakini övmeye başlar. Onun dostluğundan söz eder. Oysa onu hiç sevmez.

3- Kimi olur ki, bir şeyi söyler, fakat hakikatini bilmez. Bir kişi için zahiddir, perhizkârdır, büyük âlimdir, gibi veya buna benzer şeyler söyler.

Bir kişi başka bir kişiyi övmüştü. Rasûlullah Efendimiz'in katında bulunuyordu. Resûl Hazretleri: *"Yazık, yazık sana! Onun boynunu vurdun!"* buyurdu. Sonra yine buyurdu ki: "Muhakkak bir kimseyi övmek istiyorsanız, "Falancayı şöyle böyle biliyoruz, hiç kimseyi Allah'a karşı tezkiye edecek değiliz. Herkesin halini hak- kiyle bilen herkesi hakkiyle gözeten ancak Allah'dır. Allah da öyle kabul ederse biz onu iyi biliyoruz." dersiniz.

4- Belki övdüğü kişi zâlim olabilir. Söyleyeceği sözlerle gönlü şad olabilir. Böyle bir âlimi övmek ve onu sevindirmek revâ değildir. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): *"Fâsık övülse Hak Teâlâ gazaba gelir"* diye buyurmuştur.

Övülenin zararına gelince, onda iki yönden ziyan vardır;

Birincisi şudur ki, övülen kimsede kibir ve azamet belirir. Bir gün Hazret-i Ömer kamçı elinde oturmuştu. Carût adında bir kişi yanma geldi. Bir

başka kişi: Ya Ömer, bu Râbia oğullarının ulu kişisidir, diye haber verdi. Carût oturdu ve Hz. Ömer ona kamçı ile vurdu. O da: Bu nedir, ya Mü'minlerin Emîri? dedi. Ömer ona: Bu adamın senin hakkında ne söylediğini duymadın mı? dedi. O da: İşittim, ne oldu sanki! diye cevap verdi. Hazret-i Ömer: Senin gönlüne bu övgüden bir şey düştüğünden korktum. Bu sözün tesirini senden yok etmek istedim! dedi.

İkincisi de şudur ki, bir kimse, bir kimseyi bilgisi ile medheder. O kişi de: Gelelecek günlerde zamanın ilminde son noktaya varırım, der ve böyle olduğunu sanır. Hatta: Ben gerçekten kemâle ermişim! der. Rasûlullah Efendimiz'in yanında birisini övmüşlerdi. O da: Sen övdüğün kimsenin boynunu vurdun. Eğer medhini işitirse felâh bulmaz! diye buyurdu. Yine şöyle buyurdu: Bir kişi öveceği bir kişinin yanına keskin bir bıçakla varsa daha iyidir. Bu, onu kendisinin yüzüne karşı medh

etmekten daha hayırlıdır! Zeyyad bin Eşlem der ki: Bir kimse kendisinin övüldüğünü işittiği zaman onun yamna şeytan gelir ve onu yukarı kaldırır. Lâkin mü'min kendisini bilicidir. Alçak gönüllülük gösterir.

Bu lafta zarar meydana gelmeyecekse bir kimseyi övmek güzeldir. Rasûlullah Efendimiz, ashabını medh etmiştir. Meselâ Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): *"Eğer iki âlemin imanı Ebu Bekir'in imanına karşı konulup tartılsaydı O'nun imanı daha ağır gelirdi"* buyurmuştur.

Bunun gibi hâdis-i şerifler çoktur. Zira o bilirdi ki, bu gibi medihlerin onlara hiçbir zararı olmaz.

Bir kişinin kendisini medh etmesi kötüdür. Allahu Teâlâ bunu yasaklamış ve şöyle buyurmuştur: *"Nefislerinizi tezkiye edip övmeyin!"* (Necm: 32)

Eğer bir kişi halkın rehberi olsa ve halka kendi halini bildirip halkı kendisine uydursa, onların yükselmesine

çalışsa bu övüş câizdir. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"Ben insanoğullarının en üstün kişisiyim. Fakat bunu övünmek için söylemiyorum!"*

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) bu sözleri bütün halkın kendisine uyması için söylemiş bulunmaktadır. Yusuf (aleyhisselâm) kendisini, halkın uyması için şöyle medh etmiştir: *"Ey Rabbim! Beni yeryüzü hazinelerine sahip kıl ki, ben onu iyi koruyucuyum ve iyi bilirim."* (Yûsuf: 55)

Övülen Kimsenin Yapması Gerekenler

Bir kimse övüldüğünü görünce kendisini beğenmişlikten sakınmalı, çekinmelidir. Akıbetinin kötü olmasını düşünmelidir. Çünkü son nefesinin ne olacağını kimse bilmez. Ve cehennemden kurtulamayan bir kimseden köpek ve domuz daha faziletlidir. Hiçbir kimse kendisinin cehennemden kurtulmuş olduğunu bimez. Medhedilen

bir kimsenin bunu bilmesi ve düşünmesi gerektir. O kendisini öven kimse, eğer onun bütün sırlarını bilseydi, kendisini övmezdi! diye fikir etmelidir. Sade şükürle meşgul olmalı ve: Allah'a şükürler olsun ki, sırlarımı görücülerden gizledi! diye hamd ve şükürde bulunmalıdır. Kendisini övene güler yüz göstermeyip önem vermemeli ve gönlü ile bu hali çirkin görmelidir.

Ulu kişilerden birisi medh edilmişti. Dedi ki: Ey Allah'ım! Onlar beni bilmezler, beni sen bilirsin!

Yine ulu kişilerden birisi övüldüğü zaman: Ey Allah'ım, dedi, bu kişi bana yaklaşmaktadır. Ama öyle bir şeyle geliyor ki sen o şeyi sevmezsin. Seni şahit kılıyorum ki, ben o kişiyi düşman saymakla yalnız sana yaklaşmak isterim.

Hazret-i Ali'yi de övmüşlerdi. Ali: Ya Rabbi! dedi. Onların dediklerini benim üzerimde tutma! Beni suçlu kılma. Bana benim bilmediğim şeyleri öğret.

Beni onların inandıkları bilgi ile tek kişi eyle, yüksek kıl. Bir kişi vardı ki, Hazret-i Ali'yi sevmezdi. Bir münafıklık içinde onu medheder oldu. Hazret-i Ali de: Ben o kişinin dilinde olandan aşağıyım. Kalbinde olandan ise üstünüm, diye buyurdu.

ÖFKE, KİN VE HASET

Bil ki, insanın öfkesinin galip gelmesi kötü bir sıfattır. Onun aslı ateştendir. Lâkin öyle bir ateştir ki, onun acısı, yarası gönülde olur. Onun nisbeti şeytandır. Nitekim şeytan, yüce Yaradan'a şöyle şikâyette bulunmuştur: *"Ben Ondan (Adem'den) daha hayırlıyım. Çünkü Onu balçıktan, beni ise ateşten yarattın."* (Sâd: 76)

Ateşin hali hareket halinde bulunmaktır. Bir yerde durmamak, eğlenme- mektir. Balçığın hali ise hareketsiz, kımıldamadan durmaktır. Kimin özünde öfke çoksa o kişinin şeytana nisbeti, Adem'e nisbetinden daha

çoktur. Bu sebeple Abdullah İbni Ömer, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)'e: Beni Hak Teâlâ'nın öfkesinden uzak kılacak şey nedir? diye sordu. Rasûlullah Efendimiz de şöyle buyurdu: *"Kızma, öfkelenme!"* O zaman Abdullah bin Ömer, Rasûlullah Efendimiz'e: Yâ Resûlâllah, bana bir iş buyur ki, kısa olsun. Ama yarın yargılanmamda beni umutlandıracak bir şey olsun! dedi. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) yine: *"Kızma, öfkelenme!"* diye buyurdu. İbni Ömer ne sorduysa Rasûlullah Efendimiz hep: *"Kızma, öfkelenme!"* diye cevap verdi ve sonunda şöyle buyurdu: Kızgınlık (öfke) imanı yok eder. Bu, tıpkı sirkenin balı yok ettiği gibidir.

İsa (aleyhisselâm), Yahya (aleyhisselâm)'a dedi ki: Kızgın, öfkeli kişi olma. Hazret-i Yahya: Öfkesiz olmak elimden gelmiyor ki! Ben insanım! dedi. İsa (aleyhisselâm): Mal biriktirme! dedi. Yahya (aleyhisselâm): İşte bu elimden gelir! dedi.

Sen bil ki, gerçi öfkeden kurtulmak

mümkün değildir, ama onu yenmek mümkündür. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu: *"Öfkelerini yenenler, insanların kusurlarını bağışlarlar."* (Al-i İmran: 134)

Evet, o kimseler ki, kin ve öfkelerini yenerlerse halkın da günahlarını bağışlarlar. Yine Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir kimse hışmını yutarsa, Allahu Teâlâ da ondan azabını uzaklaştırır. Bir kimse Hak Teâlâ'dan özür dilerse özrünü kabul eder. Bir kimse dilini tutarsa, Hak Teâlâ da onun kusurlarını saklar."*

Yine şöyle buyurmuştur: *"Bir kişi kızgınlığını yenerse, Hak Teâlâ kıyamet günü o kişinin gönlünü rızası ile doldurur."*

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) yine buyurdu ki: *"Cehennemin bir kapısı vardır ki, hışmını şeriata aykırı yolda yürütenler dışında kimse o kapıdan içeri giremez."*

Yine buyurdu ki: *"İnsanoğlunun yutkunduğu şeyler içinde hiçbir şey yoktur ki, Allah katında gazabın yutulmasından*

daha sevimli olsun. Kalbi imanla dolu olanlar dışında kızgınlığını yutan ve yok eden kimse yoktur."

Peygamberlerden birisi, yanında bulunan kimselere: İçinizden hanginiz benim şu sözümü kabul edip ona kefil olabilir? Kim öfkesini yenerse ben öldükten sonra halifem olsun, yerime otursun! Cennette de benimle birlikte olsun! dedi. İçlerinden bir kişi: Ben kefil olurum! dedi. Peygamber yeniden sordu. Yine o kimse: Ben kefil olur ve ahde vefa ederim, dedi.

O peygamber de bu kişiyi yerine naip kıldı ve adını Zülkifl (kefâlet sahibi kefil) koydu. Onun kefâletini kabul etti.

Gazap ve Şehvetin Gerekliliği

Sen bil ki, insanda öfkenin yaratılmasının sebebi onun kurtuluşunun silâhı olması içindir. İnsan, kendisine ziyan veren şeyleri öfkeyle koğar. Nitekim şehvetin yaratılması da onun aracılığı ile insana fayda veren şeyleri

çekmektir. Her ikisi de itidal derecesinde faydalı ve gereklidir. İnsana bu iki şeyden kurtuluş yoktur. Lâkin hışım haddi aşarsa insana ziyan verir. Bunun misali ateştir. Öfke gönülde yanar. Aydınlığı da dumanı da dimağa erer, akıl ve düşünce yeri kararır. Doğru yönü görmez olur. Bu, tıpkı içinde birçok kandiller yanan mağaraya benzer. Vakta ki, dumanlar o mağarayı basar ve kaplar. O kandilleri ışıkları kararır, hiç görünmez olur. Bu türlü öfke çok kötüdür. Bundan ötürü: Hışım aklın kâbusudur! demişlerdir. Bazen hışım zayıf olur. Bu da kötüdür. İnsanın ırzını koruması, düşmanına ve kâfirlere galebesi hışım sebebiyle meydana gelir. Hak Teâlâ, Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem)*'e* şöyle buyurdu: *"Ey nebim! Sen kâfirlerle ve münafıklarla savaş ve onlara sert davran."* (Tevbe: 73)

Allahu Teâlâ, cihada koşan Sahabe-i Kirâm'ı da şöyle övmüştür: *"Muhammed Allah'ın Elçisidir ve O'nun yanında*

bulunanlar da kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında merhametlidirler." (Fetih: 29)

Bu haller baştanbaşa öfkenin sonuçlarıdır. Öfke gücü, ne çok aşırı derecede, ne de zayıf olmalıdır. Ancak orta kararda olmalıdır. Hem de akim ve dinin işaret ettiği yolda olmalıdır.

Bir taife şöyle demiştir: Riyazetten maksat, öfkenin kökünü kazımaktır.

Bu, bir hatadır. Çünkü öfke bir silâhtır. Bâtıl olmasının yolu yoktur. İnsan için varlığı gereklidir. İnsan yaşadıkça hışım da, şehvetin ayrılamadığı gibi insandan ayrılamaz. Ama hışmın kimi hallerde, kimi iş ve vakitlerde gizli kalması da gereklidir. Uzun uzadıya anlatmak gerekirse şunu deriz: Gazap insanın bir şeye ihtiyaç duymasından ileri gelir. Ama o kişinin ihtiyacı yoksa öfkesi de olmaz. Meselâ, bir kimsenin bir köpeği olsa kendisinin o köpeğe ihtiyacı olmasa bir başka kişi de o köpeği döğse yahut öldürse bundan ötürü

kızmaz. Ama sıhhatin, yiyeceğin, içeceğin, giyimin, konutun, vatanperverliğin ihtiyacı hiçbir zaman kesilmez. Her zaman bunlara ihtiyaç vardır. Bunun için bir kimseyi yaralasalar veya onun selâmetini ortadan kaldırsalar yahut yiyeceğini, içeceğini, giyim kuşamını alsalar, şüphe yok ki, öfkelenir. Fakat kimin ihtiyacı çoksa hışmı da çok olur. Hışmı çok olanın biçareliği ve zavallılığı da çok olur. Hışımdan uzak kalmak ancak ihtiyaçsızlıkla mümkündür. Kişinin ihtiyacı ne kadar çok olursa köleliğe yakınlığı da artar. O halde kişinin hürriyeti ihtiyaçsızlıktadır. Bu sebeple ihtiyacı zaruret haddine indirmek için kişinin kendisini riyazete vermesi gerektir. Malına, mevkiye, dünya ihtiyacı bertaraf etmelidir ki, kişi tam hürriyetine kavuşsun.

Bir kişi riyazetle kendini o hale getirir ki, ihtiyacı zaruret derecesine düşer. Makam, mal ve dünyalığı artırmak arzusu kalbinden kalkar. Bunlar kalkınca

bunlara bağlı kalan kızgınlık da kalkar. Bir kişinin mevki dileğinde olmadığını şöyle anlayabiliriz: Toplantılarda bir kişi onun önüne geçse yahut üst tarafına otursa kızmaz, öfkelenmez. Bunun halk arasında farkları ve de-receleri çoktur. Çünkü çok kez öfke, mal çokluğundan ve mevki yüksekliğinden olur. Kimi zaman olur ki, bir kişi aşağılık şeylerden bile öğünç duyar. Kimi olur ki, satranç, dama, güvercin uçurma ve çok şarap içmek gibi âdi şeylerle göğüs kabartır. Hatta bir kişi ona: Satrancı iyi oynayamıyorsun! dese veya şarabı çok içemiyorsun! dese kızar.

Hiç şüphe yoktur ki, bu cins öfkelerden riyazetle kurtulmak mümkündür. Ama insana gereken öfke, tamamen yok olmaz. Hem de yok olmamalıdır. Eğer yok olursa makbul değildir. Hışım bir kimsenin elinden düşünceyi alırsa, şeriate ve akla muhalif olarak o kişiye üstün gelirse bu hışmı riyazetle normale indirmek gerekli ve mümkündür.

Fakat insanda bulunması gereken hışmın kalkmadığına ve kalkması gerekmediğine bir delil de şudur.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki: *"Ben de insanım! İnsanların kızdığı gibi ben de kızarım. Eğer bu kızgınlığım arasında bir kimseye lânet edersem ya da sert söz söylersem: "Ya Rabbi! O kişiye sen merhamet et, acı!" derim."*

Abdullah bin Amr bin As: Yâ Resûlâllah, siz her ne söylerseniz, yazayım mı? diye sordu.

Rasûlullah Efendimiz de: *"Yaz. O Hüda hakkı için ki, beni doğrulukla halka göndermiştir. Kızgınlık anımda da olsa, benim dilimden doğruluktan başka bir kelime düşmez!"* diye buyurdu.

Böylece: Benim öfkem yoktur! demedi. Benim öfkem, hak yoldan dışarı çıkmaz! diye buyurdu.

Aişe bir gün çok öfkelenmişti. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ona: *"Yâ Âişe, şeytanın geldi"* dedi. Âişe: Senin şeytanın yok mudur? diye sordu. O da:

"Vardır. Lâkin Hak Teâlâ beni şeytanımın üstüne muzaffer kılmıştır! O bana teslim olmuştur" diye buyurdu.

Tevhid Öfkeyi Dengeler

Sen bil ki, her ne kadar öfkenin kökü bütün bütün kesilmezse de gereken odur ki, bir kimsenin kimi hallerde, ya da birçok halde tevhidde bulunup, "La ilahe illallah - Allah'tan başka Allah yoktur." demesi üstün gelmelidir. O zaman kızgınlık bu tevhidle kaybolur. Her ne görürse Hak'dan görür. Şunun gibi ki, bir kimseye taş atsalar ve vursalar hiçbir şekilde taşa kızmaz. Hatta hışmın kökü onun içinde bile olsa, o bu cinayeti taştan bilmez. Taşı atandan bilir.

Eğer bir padişah: Filân kişiyi öldürün! diye bir ferman yazsa, bu, kalemin tasarrufunda değildir. O kişi fermam yazmıştır diye kaleme kızmaz. Çünkü kalem bir buyruk altındadır.

Hareketi, işi kendisini tutanın elindedir. İşte bu hal gibi, bir kişiye tevhid

galip olsa bilir ki, insanlar hareketlerinde serbest değildirler. Halktan zahir olan hareket her ne kadar kendilerinin kudreti ile ise de kudret de iradeye uymaya bağlıdır. Kişinin de iradesi onun kendi ihtiyarında değildir. Belki diler, belki dilemez. İçten gelen bir duyguyu ona musallat etmişlerdir. Bu hal insana galip gelince kendi içinden ve dışından gelen hareketler atılan taş gibi olur. O taş kendisine elem verir de ona kızmaz. O kimsenin hali koyun gibi olur. Ki koyunu kesseler elem çeker de kendisini öldürmeye kalkan kimseye hışım duymaz. Eğer tevhidin nuru ona galebe etmişse, böyle olması gerektir.

Fakat, bu mertebede olan tevhid devamlı olmaz. Sanki yıldırım gibi parlar, söner. Ardından insan tabiatının küfrü meydana gelir. Çok kimse bu hallerde böyle olmuşlar, hışımlarını öldürmüşlerdir.

Ama bunlar da öfkenin kökünün bütün bütün kesilmesi demek değildir.

Çünkü meydana gelen acıyı, elemi kimseden görmezler, kızgınlığın da eseri meydana çıkmaz. Tıpkı atılan taşta olduğu gibi, kendisini acıtsa da zahiri sebeplere kızmazlar.

Hattâ zaman olur ki, tevhidin galebesi olmasa da, o kişinin gönlü önemli bir işle meşgul olsa öfke bu sebeple gizli kalır, görünmez olur, meydana çıkmaz.

Bir kişi Selman-ı Farisi'ye sövdü. Selman-ı Farisi ona şu cevabı verdi:

-Eğer yarın âhirette benim tartı kefemde günahlarım ağır gelirse ben senin dediğinden daha beter kişiyim. O kıyamet günü, eğer günahlarım ağır gelmezse senin bu sözünden ne korku, ne zarar olabilir?

Ebû Bekir'e sövmüşlerdi. Hazreti Ebû Bekir: O sövüp saydıkların -ki bizde gizlidir- dediğinden de çoktur! dedi.

Hazret-i Ebû Bekir o kadar kendi kendisiyle meşguldü ki, kızmazdı.

Bir kişi Şa'bi'ye sövmüştü. O da: Eğer doğru söylüyorsan, Hak Teâlâ

beni bağışlasın, eğer doğru söylemiyorsan seni bağışlasın! dedi.

Bu haller ona delâlet eder ki, öfke, bu sebeplerle yok olabilir. Bir kimse Allahu Teâlâ'yı dost tutunca öfkesini yenebilir. Allahu Teâlâ da onun hışmını örter.

Bir kimse âşık olur. Sevgilisinin oğlu ona dikenli söz söylese âşık, sevgilisi dolayısiyle o çevre sabretmelidir. Sevgilisinin gönlündeki aşkı onu o hale getirir ki, cefa onun gönlüne asla tesirli olmaz, o da kızmaz.

Öyleyse insan bu sebeplerden biri ile meşgul olmalıdır ki, öfkesini yenebilsin, ortadan kaldırsın. Eğer hışmını yenemezse hiç olmazsa şiddetini azaltıp gidersin. Ta ki, ona serkeşlik, asilik, şeriata ve akla aykırı hareket ettirmesin.

Öfkenin İlâcı

Sen bil ki, öfkeye ilâç edip onu tedavi etmek farzdır. Çünkü birçok halkı cehenneme iletir. Hışımdan çok

fesatlar meydana çıkar. Onun ilâcı iki cinstir. Biri müshil ilâcı gibidir ki, hışmın kökünü ve maddesini keser. İkincisi şıra gibidir ki, teskin eder, fakat kökünü, maddesini kesmez. Müshil ilâcı tedavisi odur ki, hışma nazar kılınır, hışmın içte neden doğduğunun sebebi anlaşılır ve o sebebin kökü kesilir. Bu sebepler de beştir:

1- Birinci Sebep: Kibirdir. Kibirli olan kişi küçük bir sözle yahut ufak bir saygısızlık veya gururuna az aykırı hareket edilmekle öfkeyle dolar. Böyle bir kibir, tevazu ile kırılır. O kişi, kendisinin de öteki insanlar gibi Ademoğlu olduğunu, eşit cinsten bulunduğunu düşünmelidir. Fazilet de, şeref de ancak üstün ahlâktadır. Alçakgönüllülükten başka bir ilâçla kibir yok edilemez.

2- İkinci Sebep: Kendini beğenmişliktir. Bunda kişinin kendisine büyük inancı ve güveni vardır. Bunun ilâcı da şudur: İnsan kendisini bilmeli, tanımalıdır. Kibrin ve kendini beğenmenin

tedavisini yeri geldiğinde inşallah, daha çok açıklayacağız.

3- Üçüncü Sebep: Mizah, şakadır. Yani lâtife etmektir. Şaka, çok kez insanı öfkeye götürür. Bundan dolayı kişinin gerekli şeylerle uğraşıp lâtifeden uzak kalması lazımdır. Ahiret kurtuluşunun ele geçirilmesi düşünülmeli, güzel ahlâk elde etmeğe çalışılmalı. Bundan başka faydasız ve gereksiz sözler konuşmak, kahkahalarla gülmek, maskaralık yapmak, insanı öfkeye götürür. İnsan kendisini asılsız şeylerle uğraştırmamalı, iyi şeylerle meşgul etmeli. Bunlardan perhiz eylemeli. Bir kimse bir kişiyi hafife alırsa, şüphesiz, ona da karşılığını verirler. O kişi de kendisini horlatmış olur.

4- Dördüncü Sebep: Bir kimseyi kınamak ve ayıplamak, onu arkadan çekiştirmektir. Bunlar da öfkeyi doğurur. Bunun tedavisi ve ilâcı şudur ki, hiç kusursuz kimse olmadığı düşünülmelidir, ne kimseyi kınayıp çekiştirmeli, ne de

kendisinin kusurlarının söylenmesinden öfkelenmelidir.

5- Beşinci Sebep: Tamah ve hırstır. Mal ve mevki hırsı insanlarda çoktur. Bunlara ihtiyaç da çok olur. Bir kimse pinti olursa ondan bir habbe bir şey alsalar, öfkeye boğulur. Bir kimse tamahkâr olunca ondan lokma çıkmaz. Hemen onu hışım kaplar. Bunlar baştanbaşa kötü ahlâktır.

İşte hışmın kökü bunlardır. Bunların hepsinin ilâcı hem ilmî, hem de amelîdir. Yani hem bilgi ile hem de amel ile işlemektedir. Bilgiyle olan tedavisi, öfkenin âfetinin ve kötülüğünün her şeyini fazlasiyle bilmektir. Dinde ve dünyada zararının ne derece büyük olduğunu anlamaktır. Tâ ki, kalbi ondan nefret eylesin, tiksinsin. Bundan sonra da amelî ilaçlarla uğraşılmalıdır.

Amelî ilâç da şudur ki, bu kötü sıfatlardan uzak durmak, onlara uymamaktır. Bütün kötü huyların ilâcı onlara karşı çıkmak, muhalefet etmektir.

Nitekim riyazet, kendi yerinde açıklanmıştır. Öfkenin meydana çıkmasını ve başka kötü sıfatların belirmesinin büyük sebebi şudur: Birtakım kimselerin öfkeleri çoktur ve çabuk alevlenirler. Kimi kez o kişiler bu öfkeye yiğitlik, korkmazlık, güçlülük derler. Bunlarla öğünürler, hem de şöyle derler:

–Filân ulu kişi, bir sözle filân kimseyi öldürdü. Evini, barkını, hanını hamamını yakıp yıktı. Hiç kimsenin ondan korkmamasının yolu yoktur. Çünkü o babayiğitlerin babayiğitidir. Ve mert olanlar böyle olur. İnsanın kendisini aşağı görmesi kendisinin horluğundan, gayretsizliğinden ve nekesliğindendir... Bunlar köpeklerin sıfatı olan hışma, yiğitlik ve erlik adını verirler. Ve peygamberlerin yumuşak ahlâkına da hamiyetsizlik, gayretsizlik, cimrilik adını verirler!.. İşte şeytanın işi budur ki, sahtekârlıkla, aldatma ve hilelerle, kötü sözlerle güzel ahlâkı bir yana atıp tatlı sözlerle kötü ahlâkı

aşılarlar. Böylece insanları kötü ahlâk yollarına davet ederler. Ama akıllı olan kişi bilir ki, eğer öfke yiğitlik olsaydı yaşlılar, kadınlar, nefesi zayıf çocuklar ve hastalar öfkeden uzak kalmalıydılar. Herkes bilir ki, bunlar da hışma gelirler. Bu gibiler, hem daha çok kızarlar. Eğer bir kişi kendi kızgınlığını yenebilirse belki bundan ziyade mertlik olmaz. Hışmını zaptedebilmek nebilerin, evliyanın sıfatıdır. Kızgınlık, bedevi Arapların, çöl ve dağ adamlarının, yırtıcı yaratıklara yakın olanların sıfatıdır. Böylece ululuk, evliya ve enbiya sıfatında olmakta mıdır, yoksa akılsız ve ahmak sıfatında mıdır? Dikkat et.

Öfkenin İlmi ve Ameli İlâcı

Bu anlattığımız ilâç, müshil gibi olan ilâçtır ki, öfkeyi kökünden keser. Eğer bir insanın, hışmı kökünden kesmeğe gücü yetmezse o ateş aldıkça alevi söndürülmelidir. O söndürme de sertlikle olur. Bu öyle bir mülayim maddedir ki,

ilmin şirinliği ve sabrın acılığı ile tertip edilir. Bütün ahlâkın ilâcı ilim ve amel macunudur. İlim ilâcı şudur ki, öfkelenen kişi öfke hakkında gelen âyet ve hadîsleri düşünmelidir. Bunlar gazap hakkında, gazabını yenen kişilerin sevabı hakkında buyurulmuş sözlerdir. Nitekim daha önce anlattık. Onları bilen kişi kendi kendisine der ki: Hak Teâlâ'nın sana kudreti, senin öfkelendiğin kişiye karşı olan kudretinden daha ziyadedir. Senin ise Hak Teâlâ'ya muhalifliğin, onun sana olan muhalifliğinden daha çoktur. Sen ne ile kıyamet günü sana kızmayacağından emin olursun? Neye güvenirsin? Çünkü Hak Teâlâ da sana mutlaka hışmını kıyamette yürütecektir. Böylece sükûn bulur, kızgınlığını da yener, onun sevabını da kazanırsın! Nitekim Rasûlullah Efendimiz, hizmetçisini bir yere gönderdi. Hizmetçi geç geldi. Resûl aleyhisselâm: Eğer âhirette bunun kısası olmasaydı sana sopa atar, seni döğerdim! diye buyurdu. Bundan

başka insan kendi kendine: Senin bu öfken, işinin istediğin biçimde olmamasından, Allahu Teâlâ'nın dilediği gibi olmasındandır! der. Bu türlü düşünme Hak Teâlâ ile rubûbiyet çekişmesi yapmak demektir. Eğer, âhirete ait bu düşüncelerle yine öfken geçmezse dünya ile ilgili işleri düşünmelidir ve kendi kendisine demelidir ki: Eğer nefsime hâkim olup kızgınlığımı yenemezsem hizmetlerimde kusur ederim, herkes benden nefret eder, kızdığım kimse bana düşman olur, ya beni aldatır ya da kızgınlığıma kızgınlıkla karşılık verir, bu da benim zararıma sebep olur.

Bunun için insanın kendi hasmını hakir, alçak görmemesi gerektir. Hatta kölen de olup hizmette kusur gösterir veya sebepsiz yere kaçarsa yahut sana büyük bir ziyan verirse, sen kendi içinin çirkinleştiğini hatırına getir. Hele dışının ne kadar çirkinleştiğini, öfkeden kurt şeklini aldığını düşün. Nerdeyse bir kişiyi parçalayacak olan bir

kurdu an! İçin aç bir köpek suretine girer. Çok kez şöyle olur ki, sen bu suretlerden uzaklaşmak istersin, ama şeytan sana der ki: Bu, senin acizliğine ve horluğuna yol açar. Haşmetin, heybetin, ululuğun gider. Ve bunlar gibi neler söyleyerek seni halkın gözünde hakir gösterir. Böyle bir zamanda: Hiçbir şey, bir kimseyi nebilerin yolunu tutmak gibi bir izzete, ululuğa eriştiremez, Hak Teâlâ'nm hoşnutluğunu kazanamaz. Bugün beni halkın hor bilmesi, kıyamet gününde hor görmesinden daha yeğdir! demelidir.

İşte bu ve bunların eşiti şeyler ilmî ilâçtır. "Taşlanan şeytanın şerrinden Allah'a sığınırım." demeli. Sünnet olan da şudur: Eğer ayaküstü duruyorsan oturmalı, eğer oturuyorsan yan tarafını yere koymalısın. Eğer öfken bununla da geçmezse soğuk su ile abdest almalısın. Resûl aleyhisselâm buyurdu ki: Öfke ateştendir, onu su ile söndürün. Rivayet edilmiştir ki, öfkelenen kişi, secdeye

varmalı! Resûl aleyhisselâm şöyle buyurmuştur: Öfkeli kişi yüzünü toprağa koysun. Kendisinin topraktan yaratıldığını hatırına getirsin. Ve bir kul olduğunu düşünsün. Böylece kulun kızmaması gerektiğini anlasın.

Bir gün Ömer çok öfkelenmişti. Su istedi. Burnuna su verdi ve: Kızgınlık şeytandandır. Bununla koğulur! dedi.

Ebû Zer bir kişi ile kavga etti ve: Ey İbni Hamrâ! (Kızılın oğlu) dedi. Onun annesini ayıplamış oldu. Bunun manası kızıl renkli olan köle demekti. O zaman Resûl Hazretleri: Yâ Ebû Zer! dedi. İşittim ki, bugün bir kişiyi annesiyle kınamışsın! Bilmelisin ki, sen de hiçbir karadan, hiçbir kırmızıdan daha üstün değilsin. Meğer ki, ibadetle üstün olasın. Onun yanına var. Helâlliğini dile. Ebû Zer de gitti, özür diledi. Kınanan kişi de ona yaklaştı selâm verdi. Hazret-i Ayşe kızdığı zaman Rasûlullah Efendimiz onun burnunu tutar: Ey Ayşe! derdi. Şimdi sen dua et, dedi ki: "Ey

Muhammed'in Rabbi olan Allah'ım! Günahımı bağışla. İçimden öfkemi gider. Doğru yoldan çıkarıp eğri yola saptıran fitnelerden beni koru." Bunu da okumak sünnettir.

Kızmanın Sınırı

Sen bil ki, bir kişi birine zulmetse veya sert, soğuk bir söz söylese ilk yapılacak iş karşılığını vermemektir. Gerçi susmak vacip değildir. Ama her cevaba da izin yoktur. Nitekim her söğüşün karşılığında bir türlü söğmek, her gıybete bir türlü gıybet eylemekte revâ değildir. Çünkü bunlarla ta'zir, yani suçluyu suçuna göre sözle tekdir etme, azarlama olamaz. Ama karşı söz söy-lemesinde yalan yoksa bu söze ruhsat ve cevaz vardır. Bu da ne şekilde olursa olsun kısas gibi olur.

Rasûlullah Efendimiz buyurdu ki: Eğer bir kimse seni gıybet etti ise ve o söylenen şey sende varsa, sen onu sende olan şeyle gıybet etme. Rasûlullah

Efendimiz'in bu sözü müstahap olan yoldur ki, söğüşe cevap vermek vacip değildir. Buna da delil şudur. Resûl aleyhisselâm şöyle buyurmuştur: Ne zaman iki kimse birbirine söğerlerse günahı önce söğenin üzerinedir. Söğmekte mazluma karşı haddi aşmamalıdır. Ayşe Hatun şöyle der: Resûl aleyhisselâm'ın hatunları, Fâtıma'ya haber gönderip dediler ki: Rasûlullah'a söyle, bizimle Ayşe'yi eşit tutsun. Onu çok fazla seviyor, ona meyli çoktur. Bu sevgide adaletli olsun! Resûl aleyhisselâm, Fâtıma geldiği zaman yatakta yatıyordu. Hazret-i Fâtıma bu haberi bildirdi. O zaman Resûl aleyhisselâm: Yâ Fâtıma! dedi. Benim sevdiğimi sen sevmez misin? Fâtıma Hazretleri: Severim, ya Rasûlullah! dedi. O halde Ayşe'yi sev. Çünkü ben onu sevmekteyim. Fâtıma Hatun döndü. Öteki eşlere bu cevabı götürüp bildirdi. Onlar: Bize bu söz kanaat vermez! dediler. Ve yeniden Peygamberimizin bir başka hatunu olan

Zeyneb'i gönderdiler. O da benimle Hazret-i Peygamber arasındaki sevgi konusunda eşitlik davası edenlerdendi. Geldi: Ebûbekir'in kızı şöyle, Ebûbekir'in kızı böyle! dedi. Gönül yaralayıcı, acı sözler söyledi. Ben susuyordum. Resûl aleyhisselâmm bana izin vermesini diledim, izin de verdiler. Ben söze başladım. Ağzım kuruyuncaya kadar Zeyneb'e cevap verdim. En sonunda söz söylemekten âciz kaldım. Resûl aleyhisselâm da: O Ebûbekir'in kızıdır. Siz sözde onunla başa çıkamazsınız! diye buyurdu. Bu delil gösteriyor ki, eğer hak söz olur, yalan söz olmazsa sözle cevap vermek câizdir. Nitekim: Ey ahmak, ey cahil! Utan ve sus! denebilir. Çünkü genel bir sözdür. Hiçbir kimse cehilden, ahmaklıktan uzak değildir. Fakat dili çok çirkin sözlere alıştırmamalıdır. Kızgınlık anında kötü söz söylemek âdet haline getirilmemelidir. Bir sözü bir sözüne uymayan! Nekes kişi! Uygunsuz adam! Nasipsiz,

zavallı kişi! gibi sözler söylemekten sakınmalıdır. Bunlara benzeyen daha ne türlü sözler varsa onlara dil ahştırılmama- lıdır. Çünkü kendisine söğülen kişi de söğecne cevap verir ve haddi de aşar. Susturulması güç olur. Bu sebepten hiç cevap vermemek daha iyidir. Bir kişi Rasûlullah Efendimizin huzurunda, Hazret-i Ebûbekir'e acı bir söz söyledi. O zaman Rasûlullah Efendimiz, ayağa kalktı, gitmek istedi, Ebûbekir: Yâ Resûlâllah! dedi. Bu zamana kadar oturdunuz da ben söze başlayacakken niçin ayağa kalktınız? diye sordu. Peygamber Efendimiz de: Şu ana kadar oturmuştum, çünkü melekler başının uçundaydı ve senin cevabını veriyorlardı. Vakta ki, sen cevaba hazırlandın, şeytan içeri girdi. Şeytanla bir arada otur-mayı istemem.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"İnsanlar pek çok derece üzere yaratılmışlardır. Kimisi tez kızar. Bu kızgınlık tez geçer, tezce*

barışır. Kimisi de geç kızar, bu kızgınlığı geç geçer, geç barışır. Sizin en iyiniz geç kızan ve tez barışanınızdır. En kötünüz de çabuk kızıp geç öfkesi söneninizdir."

Âcizlerin Öfkesi Kine Döner

Sen bil ki, bir kimse öfkesini bilerek ve diyanetle yenerse ona bu mübarek olur. Fakat kızgınlığını elinden başka bir şey gelmediği için aczinden, zaruretten dolayı yeniyorsa, yâni öfkesini yutuyor ve içinde gizliyorsa bu kine döner. Mayalanır, düşmanlık haline gelir.

Resûl Hazretleri: *"Mümin kişi kinci olamaz!"* diye buyurmuştur.

Kin, kızgınlığın oğludur. Ve ondan sekiz âfet doğar ki, her biri dinin helâkini sonuçlandırır.

1- Hasettir! Bir kimsenin sevinmesine üzüntü duymak, sevinciyle kederlenmek, dertlenmektir.

2- Şamata etmek, gürültü çıkarmaktır. Yani o kişinin belâya uğramasına

sevinip bu sevincini türlü hareketlerle belirtmektir.

3- Kızan kişi, kendisini kızdırana selâm vermez ve selâmını almaz.

4- Ona hakaret gözü ile bakar.

5- Dilini o kişi üzerine uzatır. Gıybet eyler, yalan ve çirkin sözler söyleyerek ötekinin ayıplarını, kusurlarını sayar, döker.

6- O kişiyi diline dolar, alay eder. Onu maskara haline sokar.

7- Onun hakkını vermekte kusur gösterir. Sıla-i rahmi, yani hısım ve akrabalık ilişkisini keser, ondan helâllik dilemez.

8- Onu döğer ve incitir, başkası dövse veya incitse engel olmaz, hatta bunu beğenir.

Eğer, diyaneti üstün olan ve kendisi hiçbir günah işlemeyen kişi, o kin tuttuğu kişiden elini çeker, şefkat ve yumuşaklık göstermeyip ona yardımda, dua ve senâda bulunmazsa, bu haller

onun derecesini eksiltir. Bu yaptıklarının zararı çok olur.

Hazret-i Ebû Bekir'in hısımlarından olan Mıstah, Hazret-i Ayşe'ye yapılan iftira olayında çok sözler söylemişti. Ebû Bekir bu akrabasına nafaka verirdi. Bu nafakadan vazgeçerek vermez oldu. Kızına söylenen sözlerden çok incinmişti. Ona: Artık sana bir akçe yok, buna ant içiyorum! dedi.

O günlerde şu âyet-i kerime nazil oldu:

"Sizden fazilet sahibi olan kimseler kendilerine kötülük edenlere ve akrabalarına, yoksullara, Allah yolunda göç edenlere iyilik etmemeğe yemin etmesinler. Bağışlasınlar. Siz Allah'ın bağışlamasını sevmez misiniz? Allah çok bağışlayıcı ve çok acıyıcıdır." (Nur: 22)

Hazret-i Ebû Bekir de akrabası olan ve kızı hakkında iftirada bulunan Mıstah için: Allah'ım ona mağfiret eylesin! diyerek kendisine nafaka vermeye yeniden başladı.

Bir kişinin gönlünde bir kişi için kin varsa üç şeyden birine uygun davranmaktan uzak kalamaz:

1- Ya ona bir iyilik etmek için kendisi ile mücahede eder, ona saygısını artırır, bu sıddıkların derecesidir.

2- Yahut iyilik yapamıyorsa, o kişiye kötülük etmez. Bu da âbitlerin ve takva ile uğraşanların derecesidir.

3- Veya o kişiye kötülük eder ki, bu zalimlerin, münafıkların derecesidir.

Sana kötülük yapana iyilik yapmak kadar büyük ibadet yoktur. Eğer iyilik edemiyorsan, bari bağışla. Bağışlamanın sevabı çoktur. Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurdu:

"Üç şey vardır ki, bunlara and içsem doğrudur: Sadaka vermekle mal eksilmez. Hiçbir kişi yoktur ki, başkasını bağışlasın da, ona kıyamet gününde Hak Teâlâ izzet nasip etmemiş olsun. Kendi kendisine dilenme kapısını açmayanlara Allahu Teâlâ fakirlik kapısını açmaz."

Hazret-i Aişe şöyle buyurmuştur: Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) kendi hakkında hiçbir kimseye karşılık vermezdi, ama eğer Hak Teâlâ'nm hakkı terk edilirse onun kızgınlığına son olmazdı. İki şey arasında Rasûlullah serbest bırakılmış olsaydı, o halka kolay olanını seçerdi. Ancak günah olanında bu seçimi yapmazdı. Ukbe bin Amir der ki: Rasûlullah Efendimiz elimden tuttu ve: Ey Ukbe! dedi. Ahiret ehli ile dünya ehli ahlâkının en faziletlisi nedir, sana onu bildireyim mi? Ben: Bildiriniz ya Resûlâllah! dedim. O da bana şöyle buyurdu: Musa aleyhisselâm: Yâ Rab! Senin kapında kullarının hangisi en azizdir? dedi. Hak Teâlâ da: Benim katımda en aziz kulum her şeyi yapmaya güçlü olduğu halde bağışlayan kulumdur! diye buyurdu.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Bir kimse zalime beddua ederse ondan kendi hakkını almış olur."*

Rasûlullah Efendimiz, Mekke şehrini fethedip Kureyş'e karşı zafere erişince, Kureyşliler çok korktular. Çünkü yıllarca önce kendisine cefa etmişlerdi. Rasûlullah mübarek elini Kabe'nin kapısına vurdu. Ve: Allah birdir! O'nun ortağı yoktur. Vaat ettiği söz çıktı. Kuluna zafer, nusret verdi. Düşmanlarını kahreyledi! dedi.

Ve Kureyş'e de şu hitapta bulundu: Ne düşünür, ne dersiniz?

Kureyşliler: Hayırdan başka ne diyelim? Umudumuz senin keremindedir. Kudret senin elindedir, dediler.

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem): "Ben de size kardeşim Yusufun dediğini söylerim. O ki, kardeşlerine zafer kazandığı zaman şöyle söylemişti: *"Bugün suçlarınızı başınıza kakmak, sizi kınamak yok. Sizi Allah bağışlasın. O, acıyanların en acıyanıdır."* (Yûsuf: 92) Ve Rasûlullah, Kureyş'e şöyle buyurdu: Ben de bugün size Yusufun sözünü söylüyorum. Hepiniz bana güvenin ve benden

yana korkusuz olun! Yine Rasûlullah Efendimiz buyurmuştur ki: "Kıyamet günü halk toplandığı zaman münadi şöyle çağıracaktır: Kalkınız! Her kim Hak Teâlâ için başkalarını affettiyse onun karşılığı Allah'dır! O zaman binlerce kişi kalkacak, kendilerine hesap sorulmadan cennete gireceklerdir. Bu kişiler halkı bağışlayanlardır." Muaviye de şöyle demiştir: Öfke vaktinde sabrediniz. Çünkü fırsat bulursanız o zaman affeyleyebilirsiniz. Bir kimseyi Hişam'm yanına götürdüler. O bir günah işlemişti. Delil göstermeye başlayınca Hişam: Benim huzurumda cidâl kıldın! dedi. O kişi de şu âyet-i kerimeyi okudu: *"O kıyamet günü herkes ancak kendi canını kurtarmağa uğraşacak, herkese işlediklerinin karşılığı eksiksiz olarak verilecek, onlar hiçbir zaman haksızlığa uğramayacaklardır."* (Nahl: 111)

Bu âyet-i kerimeyi okuduktan sonra Hişam'a dedi ki: Hak Teâlâ'nm huzurunda kıyamet ehli kendisini

bağışlatmak için özürlerini bildirirler de senin katında neden özür dilemesinler? Hişam: O halde sen de ne söylersen söyle! dedi.

Esirlerden bir kısmını Abdül-Melik Mervan'ın önüne götürdüler. Ulu kişilerden biri: Yâ Abdül-Melik! dedi. Hak Teâlâ sevdiğin o şeyi sana verdi. O şey de zafer kazanmadı. Sen de Hak Teâlâ'nm sevdiğini O'na ver ki, o da af- tır. İncil'de şöyle yazılıdır: "Bir kimse kendisine zulmeyleyene mağfiret dilerse şeytan, askerini ondan çeker." Demek ki, öfke gelince affetmek gerektir. Bütün hallerde merhamet yolunda olunmalıdır. Tâ ki öfke peyda olmamalıdır.

Rasûlullah Efendimiz, Hazret-i Aişe'ye buyurdu ki: "*Yâ Âişe! Bir kimseyi Hak Teâlâ şefkatle nasiptar kılarsa dinde de dünyada da mutlu kıldı demektir. Bir kimseyi şefkatten, yumuşak kalplilikten mahrum kılarsa, din ve dünya iyiliklerinin hazzını ona haram etmiş olur.*"

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) yine şöyle buyurdu: *"Hak Teâlâ refiktir. Rıfkı sever. Hak Teâlâ verdiği her şeyi yumuşaklıkla verir, sertlikle vermez."*

Hazret-i Ayşe'nin rivayetine göre Rasûlullah Efendimiz kendisine buyurdu ki: *"Ey Âişe! Her işte yumuşaklığı elden bırakma! Kemâle eren her işte bir rıfk vardır. Rıfk olmayan her işte bir zorluk, meşakkat ve çirkinlik vardır."*

Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) yine Aişe'ye şöyle buyurmuştur:

"Ey Âişe! Yumuşak ol. Allahu Teâlâ bir kulunun iyiliğini isteyince, ona rıfk (yumuşaklık) kapısını gösterir."

Haset ve Âfetleri

Sen bil ki, öfke kine sebep olur, kin de hasedi doğurur. Haset, insanı öldürücü, helâk edicidir. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Haset, güzel huyu yer. Tıpkı ateşin odunu yediği gibi."*

Yine şöyle buyurdu: *"Üç şey vardır*

ki, kimse onlardan uzak değildir: Kötü zan, uğursuzluk sayma, haset. Bunların ne olduğunu, ilâcını size öğreteyim mi? Sana bir kötü zan gelirse onu inceleyerek üstünde durma. Uğursuzluk hissi gelirse ona güvenme, inanma. Gönlünüzde haset doğarsa dilinizi ve elinizi haset yolunda işlemekten sakının."

Yine Rasûlullah Efendimiz şöyle buyurdu: *"Sizin aranızda bir şey belirmeğe başladı ki, benim ümmetimin çoğunu helâk etse gerektir. O da haset ve düşmanlıktır. Muhammed'in canı kendi hükmünde Allahu Teâlâ'ya yemin ederim ki, bana iman etmezseniz cennete giremezsiniz. Birbirinizi de sevmezseniz imanınız olmaz. Hem siz birbirinizle nasıl dost olursunuz, onu size haber vereyim mi? Selâm vermenizi açıktan gösterin."*

Musa peygamber bir kişiyi Arş'ın gölgesinde oturur gördü. Musa onun yerini arzuladı ve: Hak Teâlâ'nın katında oturmak aziz bir kişiliktir, dedi. Onu Allahu Teâlâ'dan sorarak: Yâ Rab,

o kimdir? Adı nedir? dedi. Hak Teâlâ: Onun adını söylemem! Yalnız, onun ilminden haber vereyim ki, o kişi, kimseye haset kılmamıştır. Anasını ve babasını incitmemiştir. Koğuculuk, münafıklık yapmamış, söz götürüp getirmemiştir! diye buyurdu.

Zekeriyya (aleyhisselâm) da şöyle demiştir: Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur: Haset eden kimseler benim nimetimin düşmanıdırlar. Benim kullarım arasında paylaştırdığım kısmeti beğenmezler.

Rasûlullah Efendimiz de şöyle dedi: *"Altı taife vardır ki, altı günah ile hesapsız olarak cehenneme giderler. Beyler zulüm yaptıklarından, Araplar taassuplarından, zenginler gururlarından, tüccarlar hıyanetten, köylüler cehaletten, bilginler hasetten oraya gitmiş olurlar."*

Enes şöyle demiştir: Bir gün Rasûlullah'm önünde oturmuştum. Rasûlullah: *"Bu anda cennet ehlinden bir kişi buraya gelmektedir"* diye buyurdu. Bu sırada ensardan bir kişi içeri girdi.

Ayağının nalınını elinde tutmuştu. Saçından, sakalından su damlıyordu. Yeni abdest almıştı. Bir gün yine böyle olmuştu. Resûl-i Ekrem Efendimiz yine o sözleri söyledi. Yine o kişi içeri girdi. Bu hal üç gün böylece sürdü. Abdullah bin Amr bin As onun kim olduğunu bilmek diledi. Yanına gitti. Ona: Babamla çekişip tartıştım. Ona küskünüm. Misafir olarak bu akşam yanına gelebilir miyim? dedi. O kişi de: Buyurun! dedi. Abdullah ard arda üç gece ona dikkatle baktı. Ne zaman uykudan uyansa her zaman Allahu Teâlâ'yı andığını gördü. Abdullah da ona: Ben babamla çekişmedim. Ona küskün de değilim. Sadece Rasûlullah senin hakkında: "Ehl-i cennettir!" dedi. Ben de senin cennet ehli olmana sebep olan dini âmellerini bilmek istedim! dedi.

O kişi de: Amelim gördüklerindir! diye cevap verdi.

Abdullah evine dönüyordu ki, onu yeniden geriye çağırdı: Ben, şimdiye

kadar kendisine hayır erişmiş hiçbir kişiyi kıskanmadım. Hiçbir kimseye haset etmedim! dedi.

Abdullah: İşte bu sebepledir ki, sen, cennet ehli derecesine ermişsin! dedi.

Bekir bin Abdullah der ki: Bir padişahın yanında bir adam vardı. Her gün kalkar, padişaha: Ey padişah! Güzel huyla iyilikler yap. Kötü kişilere kendi kötülükleri kifayet eder. Öyle kişiyi kendi kötülüğü ile baş başa bırak! derdi. Padişah da onu aziz tutardı. Bir gün bir kimse onu kıskandı. Ona haset etti. Padişaha gitti. Bu senin aziz tuttuğun kişi senin hakkında "Padişahın ağzı kokuyor!" diyor, dedi. Padişah o kişiye: Bu işte delilin, ispatın nedir? diye sordu. O kişi de: Onu yanına çağırırsın. Elini burnuna götürdüğünü Efendimiz görür! dedi. Sonra o kişinin yanına gitti: Bu akşam bizim evi şereflendirir misiniz? Birlikte yemek yiyelim! dedi. O da gitti. Birlikte yemek yediler. Fakat yemeğin içinde çok sarımsak vardı.

Padişah onu yanına çağırdı. O kişi, Padişah sarımsak kokusundan rahatsız olmasın diye elini ağzına götürüyordu. Padişah da o iftiracının doğru söylediğine inandı. Padişah kime bir kaftan verse iradesini kendi yazısı ile yazardı. Hemen el yazısı ile kullarından birisine bir ölüm fermanı yolladı. Burada ise: Sana bu yazıyı getiren kimsenin başını vur, derisine saman doldur. Bana gönder! buyruğu yazılmıştı. Mühür vurdu. Ve fermanı o masum kişiye verdi. O kimse de huzurdan ayrıldı. O kıskanç adam onu gördü: Bu nedir? diye sordu. O kimse de: Padişahın fermanı ki, bana bir kaftan bağışlamıştır! dedi. O kişi de: O kaftanı ne olur bana bağışla! dedi. O da bağışladı. Fermanı verdi. O iftiracı kişi, fermanın kendisine yazıldığı öteki kulun yanma vardı, iradeyi uzattı. O kul da: Ferman olunuyor ki, seni hemen öldüreyim. Derine de saman doldurayım! Dedi. Adam şaşırdı: Allah Allah! diye mırıldandı. Bu başka

bir kişi için yazılmıştı. Git, Padişaha bir kez daha danış. Fakat fermanı alan kul: Hayır! Padişaha danışmağa emir yoktur! diyerek iftiracıyı tepeledi. Ertesi gün olunca kendisine iftira edilen kişi yine padişahın yüce katına çıktı. Her gün söylediği sözü söyledi, dua etti. Padişah şaşırdı: O fermanı ne yaptın? diye sordu. O da: Filân kişi benden lütfettiğiniz kaftanı istedi, ona verdim. Padişah: O kişinin bana anlatığına göre benim için "Ağzı kokuyor!" demişsin, doğru mu? diye sordu. Bu kişi de: Deme padişahım! diye cevap verdi. Ya o gün neden elinle ağzını tutar, kapatırdın? O kişi bana sarımsak yedirmişti. O halde her gün bana söylediğin sözü söyle ki, o "Her kötü kişiye kendi kötülüğü kifayet eder." idi. Demek ki, o kişiye kendi sözü yetti. Kıskançlık gösteren ve beni suçsuz bir kimsenin ölümüne sebep olacak kadar kötü zanlara salan bir kimsenin ölmesi yerinde bir iş oldu!,

İbni Sirin dedi ki: Ben dünyadan ötürü hiç kimseye haset etmedim. Zira ben eğer cennet ehlinden isem başkasında haset ettiğim hangi nimetin ne değeri olur. Yok, Allah korusun, eğer ben cehennem ehlinden isem dünyanın bütün nimetleri benim olsa bunun ne faydası var!..

Hasan-ı Basri'ye sordular: Hiç mü'min haset eder mi? O da şu cevabı verdi: Yakub'un oğullarını unuttun mu? Lâkin gönlünde bir huzursuzluk olur da dışarıya izhar edilmezse ziyan etmez.

Ebû Derdâ der ki: Bir kişinin hatırına ölüm korkusu çok gelirse onun gönlüne ne şadlık gelir, ne de haset!..

Hasedin Hakikati

Sen bil ki, bir kimse bir nimete erişse sen onu kerih görür, beğenmez, onun zevalini, yol olmasını istersin. Bu ise gelen haberlerin delâleti ile haramdır. Çünkü o kişideki o nimet bir ikram, bir

ilâhî bağıştır. Hak Teâlâ onu ona mukadder kılmıştır. Onu beğenmemek bir habasettir. Öyle bir nimet sana müyesser ve nasip olmasa gerektir. O nimetin başkalarından zevalini istemek habasetten başka bir nesne ile olamaz. Ama öyle bir nimetin sende olmasını istersen ve o nimete mazhar olandan eksilmemesini dilersen, onu kötü görmezsen buna "Gıpta" derler. Ona Münafese (Gizli haset) de denilir. Bu eğer din yolunda olursa gayet makbuldür. Ve belki de vacip olur. Zira Hak Teâlâ şöyle buyurur: *"Gıpta edenler, artık iyi şeylere gıpta etsinler."* (Muttaffifin: 26) Yine Hak Teâlâ şöyle buyurdu: *"Mağfirete erişmek için birbiriniz ile yarışın."* (Hadîd: 21)

Rasûlullah Efendimiz de şöyle buyurdu: *"İki şeyden başkasına haset yoktur. Biri, Hak Teâlâ'nın bir kimseye ilim ve mal vermiş olması, o kişinin de ilmiyle ve malıyla amel etmesi. İkincisi de, Hak Teâlâ o kişiye ilim verir de mal vermez, o kişi ise: Allah bana da mal*

vereydi, ben de onun gibi amel ederdim! der. Bu ikisi de sevapta eşittirler. Biri malını günah için harcasa, öteki de: Ben de öyle yapardım! dese bu günahı işlemede yine beraberlerdir."

Bu münâfeseye (rağbet etmeye) de haset denir. Lâkin münâfesede başkalarında olan nimeti kötü görmek yoktur. Hiçbir yerde nimeti istememek yoktur. Ancak bir zâlime, bir fâsıka nimet verilmiş ise onların zulmünü ve fışkını artıracak nimetleri istememek günah değildir. Yalnız o zalim, o fâsık, o nimeti zulme ve fıska âlet etmiş olmalıdır. Evet, o zaman böyle bir nimetin yok olmasını istemek günah sayılmaz. Bu ise hakikatte zulmün, fışkın, kötülüğün ortadan kalkmasını istemektir.

Böyle kimselerde nimetin zevalini değil, aslında zulmün ve fışkın zevalini istemenin nişanı şudur: O fâsık kişi tevbe ederse sende o kişiyi kerîh görme ve o nimetin zevalini isteme kalmaz. Burada bir incelik vardır. Bir kimseye bir

dünyevî nimet verilir. Bir başka kişi de ona özenir: Onun gibi bende de o nimet olsaydı! diye kalbinde dilek doğar.

O nimetin o kişiden yok olması ile aradaki farkın kalkması da nimetin baki kalmasından çok, o kişinin hoşuna gider. Başkasında gördüğü bir nimetin kendisinde de bulunmasını istemek insanın yaradılışının icabıdır ve günah değildir. Korkulacak şey, başkasının elindeki nimetin yok olmasını istemektir.

Hasedin İlâcı

Ey ilâhi sırları öğrenmek isteyen! Sen bil ki, haset gönlün büyük bir hastalığıdır. Onun ilâcı da ilim ve amel macunudur.

İlmî İlâcı şudur: Bil ki, haset, dünya ve âhirette kişinin öz benliğinin zararı, ziyanıdır. Ve haset ettiği kişinin ise dünyada ve âhirette faydasıdır.

Dünyada olan zarar şöyledir: Hased eden kişi her zaman gamdadır, kaygıdadır. Azap içinde, endişededir. Çünkü

düşmanlarından bir kişiye bile olsun, nimet ermediği gün yoktur. Çünkü o, düşmanının azap ve belâda olmasını dilerdi. Ama düşmanın yerine kendisi azap ve bela çukuru içine düşer. Öyle ki, zaten düşmanı da onu böyle görmek isterdi. Çünkü dünyada hasedin verdiği gamdan büyük dert yoktur. Böylece bundan büyük ahmaklık ne olur ki, kendi nefsi, düşmanından ötürü kırılır, rencide olur. Hasmına ise kendisinin hasedinden hiç ziyan gelmez. Çünkü onun o düşmanına verilen nimetin takdir-i Hakta bir sınırı vardır ki, ne ziyâde, ne noksan, ne önce, ne de sonra olur. Ona ezelî takdir derler. Kimi kimseler de mutlu talih, demişlerdir. Her ne sıfatla olursa olsun bütün insanlar şunda fikir birliği etmişlerdir ki, Hakkın takdirini değiştirmenin yolu yoktur. Enbiyadan birisi, bu sebeple bir kadının elinde zavallı bir hale gelmiş, çaresiz kalmıştı. O kadın saltanatla hüküm sürmekteydi. O Peygamber,

Hak Teâlâ'ya çok şikâyetlerde bulundu. O zaman o Nebîye şu vahiy indi: Ey Nebîm! O kadının önünde kaç! Tâ ki, onun müddeti dolsun. Ki o müddet ezelde takdir olunmuştur. Hiçbir zaman değiştirilemez.

Yine enbiyadan birine bir belâ erişmişti. Çok duada bulundu. Ağladı, inledi, sızladı. Ona da Yüce Allah'tan şu vahiy geldi: "Yeri, göğü yarattığım gün senin kısmetine bu düştü, ne dersin, senin için kısmet ayırmayı yeniden mi yapayım?"

Eğer bir kişi, kendisinin hasedinden ötürü, bir başkasının nimetinin yok olmasını isterse yine zarar kendisine döner, gelir. Çünkü o da başkalarının hasedine uğrar. Hem de kendisinin nimeti bâtıl olur. Hatta kâfirlerin hasedi ile özünde olan iman nimeti bâtıl olur.

Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Kitap ehlinden kimileri seni doğru yoldan saptırmak isterler. Oysa onlar*

ancak kendilerini saptırırlar. Ama bunu anlayamazlar." (Al-i İmrân: 69)

Böylece haset, hasette bulunanların dünyada azabıdır. Ama âhiretteki zararı daha ziyadedir. Çünkü haset edenin kızgınlığı, Allahu Teâlâ'nın takdirine karşı gelmek demektir. İnkârı ise Hak Teâlâ'nın nimet takdirine karşı çıkmak demektir ki, Yüce Allah onu hikmetinin kemâli ile var etmiştir. Ve takdiri bozmaya kimseye yolvermemiştir. Allah'ın birliğine karşı bundan fazla nasıl hıyânet olabilir? Bundan sonra bir müslümanın şefkatinden el çekilmiş olur. Bu yolda Şeytanla ortak olunmuş olunur. Bundan ziyâde daha ince uğursuzluk ve kötülük olur. Ama bir kimsenin haset ettiği kişiye dünyada ziyân olmadığının açıklanması şudur ki, haset duyulan kimse haset edenin azaba düşmesinden başka ne diler? Hem hasetten daha büyük ne azap olabilir? Çünkü hiçbir zalim yoktur ki, mazluma benzetmiş olsun. Senin haset ettiğin kimse

eğer senin öldüğünü işitse yahut kıskançlık hastalığından kurtulduğunu duysa rahatsız olur. Diler ki, hasette bulunan kişi haset ettiği, kıskandığı şeyin derdini çeksin dursun. Kendisi ise daima nimet ve sevinç içinde kalsın. Ama o haset ettiğin kimseye dinde faydalı olduğunun eseri şudur ki, senin hasedinden ötürü o kişi mazlum mevkiindedir. Zaman olur ki, dilinle veya hareketlerinle ona bir sataşmada bulunursun. Bu sebepten de senin hasenatını, sevaplarını onun hasenat defterine yazar, onun günahlarını da senin boynuna asarlar. Oysa senin dileğin onun nimetinin yok olması iken yok olmaz, onun âhiret nimeti daha da artmış olur. Sana kalan kazanç ise dünya azabıdır. Ahiret azabına da temel atmış olursun. Oysa sen kendini özünün dostu ve şeytanın düşmanı sanırdın. İşte bu dem işi aksi oldu. Yani kendinin düşmanı, şeytanın ise dostu olmuş oldun. Şeytan ki, senin düşmanındı, onu

sevindirdin. Çünkü iblis, hased ettiğin kimsede olan ilim, takva, makam ve mal nimetlerinin sende bulunmadığını görünce, onlara rıza gösterip ahiret sevabını bulacağından korkar ve seni hasede teşvik ederek: Ondan bu âhiret mükâfatını kaldırayım! der.

Çünkü bir kimse ilim ehlini, din ehlini severse, onların makam ve haşmetine razı olursa yarın onlarla beraber olur. Nitekim Allah'ın Resûlü söyle demiştir: "Bir kimse eğer bir kimseyi dost tutarsa yarın o kişi ile birlikte haşrolur!"

Denmiştir ki: İnsan, ya öğretici, ya öğrenci ya da onların dostu olmalıdır.

Kıskanç kişi, bunların üçünden de mahrum kalan kişidir. Haset edenin benzeri, düşmamna bir taş atan kişi gibidir ki, düşmanını vurmak ister, ama taş o düşmana değmez. Geri döner, sağ gözüne çarpar ve onu kör eder. Hasetçi buna kızar, ikinci taşı yine alır. Daha kuvvetlice atar, fakat taş yine geri döner. Bu sefer sol gözüne çarpar. O gözü

de kör eder! Yine bir taş daha atar. Taş yine geri döner, bu sefer hasetcinin başını yaralar. O, taşları artırır, ama düşmanına taş erişmez. Düşmanı selâmette kalır. Taş atanı temâşa ederek güler! Kıskanç kişinin hâli işte budur. Bunlar da kıskanç olanın tüm âfetleridir. Eğer kıskançlık onu el kaldırmaya, dilini açtırıp gıybet ettirmeye sevkederse, yalan söylerse Yüce Allah'ı inkâr ederse bunun günâhı, can yakması da ziyâde olur.

Her kişi hasedin öldürücü bir zehir olduğunu bilmelidir. Eğer o kişinin aklı varsa hasedi kendisinden giderir.

Amelî İlâç şudur: Mücahede ederek kıskançlık ve haset sebeplerini insanın içinden kazıması, yok etmesi, silip süpürmesidir. Hasedin sebepleri şunlardır:

1- Kibir, büyüklük taslama.
2- Kendini beğenmişlik.
3- Düşmanlık.
4- Makam, mansıp sevmektir.

Bunlardan başkaları hışım konusunda önce zikredilmiştir. Bunların mücahede ile gönülden atılması gerekir. Kökü mücahedeler ile kazınmalıdır. Bunu kolaylaştıran yol da asla bir kimseye haset edilmemesi, kıskançlık göste- rilmemesidir. Eğer hasedin yok olmasına imkân yoksa kıskançlığın doğurduğu her şeye aksi harekette bulunmalı, onu susturmalıdır. Meselâ haset ona; 'Söv, say, ayıpla!' derse o kişi haset edeceği kimseye dua etmelidir. 'Büyüklük, kibirlilik göster!' derse sen alçakgönüllülük göster. Eğer, 'Düşmanın nimetinin yok olmasına çalış!' derse o kişi ile arkadaşlık, yoldaşlık et. Gıybette bulunmamalı, aksine o kişiye dua edilmeli, alkış tutmalı. Tâ ki, o kışı bunları işitir, gönlü hoş olur, kıskançlığı ve düşmanlığı ortadan kalkar, kesilir. Nitekim Hak Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Sen kötülüğü en güzel hareketle (iyilikle) kov ki, düşmanın olan kimse sana en yakın dost olsun."*

(Fussilet: 34) O zaman Şeytan sana yaklaşır: Eğer alçakgönüllülük, tevazu gösterirsen ve o kişiye dua edersen acizlik ve alçaklık sıfatiyle vasıflanırsın! der.

Ama senin gücün, dileğin, kararın kendi elindedir, dilersen Hak Teâlâ'nın buyruğunu tutarsın, dilersen şeytanın sözlerini... Bil ki, hasedin hilafını işlemek daha ulu, daha faydalı, daha iyidir. Fakat böyle ilâç acıdır. Sabredilmesi güçtür. Ancak ilim kuvveti ile sabır gösterilir. Haset eden bilmeli ki, kendisinin dinde, dünyada kurtuluşu ancak bundadır. O da o acılığa sabretmektir. Dinde, dünyada helâki kıskançlıktadır. Acılığına sabır gerekmeyen başka hiçbir deva yoktur. Acısı olmayan deva yoktur. Acı da olsa böyle bir ilâcı kullanmaktan umut kesılmemelidir. Çünkü hastalık gelince vücudu şifaya kavuşturma umudiyle zahmete katlanmak gerekir. Yoksa hastalık o kişiyi öldürür. İlâç zahmeti ölüm zahmetinden daha çok değildir.

Hasedin Mesuliyeti

Sen bil ki, eğer çok mücahede edersen galibiyet şöyle olur: Sen, seni rahatsız, huzursuz, eden kimse ile seni dost edinen kimse arasında gönlünde bir fark bulursun. Her birinin mihneti vücudunda eşit olmaz. Düşmanının mihnetini tabiatinde daha kötü görürsün. Ama sen kendi tabiatını değiştirmekten mes'ul değilsin, çünkü sende buna kudret yoktur. Ama iki nesneden sorumlusun:

Biri hareketle ve sözle bunu dışa vurmamalısın. Biri de, bu haset sıfatını kendi özünde görünce akıl ve ilim gücünle onu kalbinde söküp atmaya çalışmalısın.

Onu kalbinden silkip almayı çok önemli görüp bunu daima murad etmelisin. Bunu yapabilirsen haset tamahından kurtulursun.

Kimileri bu sıfat için şöyle demiştir: Kalbinde olan hasedi söz ve hareketlerinle dışarı vurmazsan ve onun kötü bir sıfat olduğu inancını da kalbinde

bulundurursan bu kötü sıfatın kalbinde bulunmasından mes'ul olmazsın!..

Ama doğrusu budur ki, mes'ul olursun. Zira hased haramdır. Hased ise yalnız gönlün amelidir. Bedenin işi değildir. Bir müslümanın acı ve zahmet çekmesini istemen, onun saadetine üzülen kimse, elbette bu kötü sıfatından mes'ul olur. Ancak bu sıfatını kötü görür, onu beğenmezse mes'uliyetten kurtulabilir. Yine bu sıfatın âfetlerini kendinde taşımaktan kurtulamaz. Hasetten tam olarak kurtulan kimse, kendisine tevhidin galip olduğu kimsedir.

Hasedin günahından kurtulan kişinin ruhuna Tevhîd (Allah'ın birliğini tecellisi) üstün gelir. Onun dostu, düşmanı kalmaz. Belki: Bütün halklar Hak Teâlâ'nın kullarıdır! diye bakar. Ve bütün işlerin yalnız bir yerden hâsıl olduğunu bilir. Bu bir hâlettir ki, her zaman vâki olmaz. Az vâki olur. Yıldırım gibi gelir, geçer. Bu halin sebatı olmaz.

Afetler Kitabı

İmam Gazâlî

Ey aziz kişi! Sen bil ki, dil, Allahu Teâlâ'nın yarattığı acâip şeylerdendir. Görünüşte bir et parçasından başka bir şey değildir. Oysa, gerçekte bütün varlıklarda olan nesneler onun tasarrufu altındadır. Hatta gayb âlemindeki şeylerden bile haber verir. Hatta dil, aklın naibi, vekilidir. Hiçbir şey aklın kuşattığı çevreden dışarı değildir. Akla, hayale yahut vehme gelen her şeyi dil haber verir. Başka uzuvlar böyle değildir. Gözün tasarrufunda renkler ve şekillerden başka bir şey yoktur. Kulak ise yalnız seslerle ilgilidir.

www.gelenek.com.tr

ISBN 978-605-4810-78-9

9 786054 810789